

AGRÁRTÖRTÉNETI FÜZETEK

19.

EMLÉKEIM A MÚLTBÓL
Komár János visszaemlékezése

Lejegyezte:
PILISHEGYI JÓZSEF

Szarvas
2009

AGRÁRTÖRTÉNETI FÜZETEK

19.

EMLÉKEIM A MÚLTBÓL
Komár János visszaemlékezése

Lejegyezte:
DR. PILISHEGYI JÓZSEF

Szerkesztők:

Csengeri Erzsébet, főiskolai tanársegéd
Dr. Szitó János, nyugalmazott vízépítő mérnök

Lektorálta:

Dr. Bukovinszky László, nyugalmazott főiskolai tanár

Kiadja:

A Szent István Egyetem Víz- és Környezetgazdálkodási Kara, Szarvas
és a
Tessedik Öreggazdász Egyesület, Szarvas

Felelős kiadó:

Dr. Puskás János mb. dékán és Dr. Köhler Mihály, elnök

Készült a Szarvasi Általános Informatikai Kft. által 2008-ban rögzített hang
anyag felhasználásával

Nyomtatás **DIGITÁLIS KALAMÁRIS** Szarvas
Felelős vezető: Tatai László

Tisztelt Olvasó!

A nagy múltú intézmények sok olyan eseménnyel büszkélkedhetnek, amelyek önmagukban igazolják szükségességüket. A rövid múltra visszatekintők ezt fokozottan igyekeznek bizonyítani.

A szarvasi főiskola Tessedik Sámuel – 1780 és 1806 közötti munkájára építve – eszmei utódjának vallja magát. Tessedik ezen rövid idő alatt olyan alapokat épített, amelyeket az utókor büszkén érezhet magáénak.

A 20-as évek polgárosodó Magyarországára lehetővé tette az új gyökerek talajba-ereszkedését. Intézményünk második megalapítása (1927) óta fokozatos fejlődés szolgálta a friss eszmék megjelenését. Ennek elterjesztése csak komoly erőfeszítések árán valósulhatott meg.

Az agrártörténeti füzetekkel nagy tapasztalattal rendelkező kollégákat kívántunk megszólaltatni, akik olyan speciális ismeretekkel és gondolatokkal rendelkeznek, amelyek csak az övék és kapcsolódnak az általunk vallott eszmékhez.

Ez az oka, hogy a kéziratokat eredeti formájukban nyújtjuk át az Olvasónak, vállalva ezzel az esetleges elmarasztalásokat.

Semmi esetre sem kívánunk igazságszótók lenni a fennálló szakmai érdekellentétek megjelenésében. Vállalkozásunk az eredetiséget hivatott támogatni.

Szolgálni kívánjuk a magyar agrártársadalmat a lassan feledésbe merülő történetek megmentésével és megjelentetésével.

Kívánjuk, hogy ezen rövid írások segítségével legyenek múltunk megismeréséhez, elfogadva, hogy „csak annak a nemzetnek van jövője, amely azt múltjára építi”.

Ennek szellemében ajánljuk füzeteket és várjuk cselekvő segítségüket.

Szarvas, 1998.

Dr. Ligetvári Ferenc
alapító szerkesztő

A második évtized küszöbén

Tíz éves a Tessedik Sámuel Főiskola Mezőgazdasági Víz- és Környezetgazdálkodási Kara Agrártörténeti Füzetek c. kiadványa.

A sorozat eddig kiadott 14 kötete az alapító szerkesztő által megfogalmazottak szellemében jelent meg, s gazdagította az olvasók általános és szakmai ismereteit.

A sorozat arculata az évek során bizonyos változáson ment át, így előtérbe kerültek a Kar jogelőd intézményeihez kötődő visszaemlékezések, ill. a kapcsolódó történéseket bemutató munkák. E belső átalakulások továbbra is arra szolgáltak, hogy múltunk olyan eseményeit is megismerjük, amelyek kevésbé tudottak de megmentésük a végleges feledésbe merüléstől fontosnak tartható.

Ez az irányváltás összefüggésbe hozható a szarvasi agrárszakemberképzés 75, ill. 80 éves évfordulóival és ehhez kapcsolódóan a Tessedik Öreggazdász Egyesület megalakulásával.

Az Agrártörténeti Füzetek a 15. kötetrel folytatódóan a Kar és az Egyesület közös kiadásában jelennek meg, nem kizárólag, de tendenciájában erőteljesebben lehetőséget adva az intézményben korábban végzett, tapasztalt szakemberek, ill. volt tanárok szakmai életútja, vagy annak jelentős fejezetei bemutatására.

A munka minőségének, színvonalának további biztosítása, illetve finomítása érdekében a kötetek szakmai anyagai lektorált formában jelennek meg.

Az eddigiekben is sikeres sorozat folytatása reményeink szerint tovább fogja szolgálni a hazai gazdatársadalom, a volt szarvasi diákok, a mai hallgatók és a nagy múltú, már a kilencedik évtizedébe lépett intézmény érdekeit.

Szarvas, 2008. október

Dr. Bukovinszky László
a sorozat szerkesztője 2003–2007 között

TARTALOM

BEVEZETÉS.....	9
SZÜLEIM ÉS CSALÁDOM.....	9
HONNAN JÖTTEM.....	10
TANULMÁNYAIM.....	12
A GYÓRFFY ISTVÁN KOLLÉGIUM	19
MUNKAHELYEIM, BEOSZTÁSAIM, FELADATAIM.....	20
<i>Sárgahegyesen</i>	22
<i>Kákára helyeztek</i>	25
<i>Halásztelek - Szentandrás</i>	28
<i>Ismét Káka – a nagy építkezés</i>	31
<i>1956-ról</i>	32
<i>Áthelyezéssel a kertészetbe</i>	34
<i>Vissza a korábbi beosztásba</i>	34
<i>A rizs ágazat felfutása</i>	36
TÁRSADALMI MEGBÍZATÁSAIM.....	38
SZERETTEM SPORTOLNI	40
ÖRÖM ÉS ÜRÖM.....	42
HÁLA ÉS KÖSZÖNET	42
EGY KIS TÖRTÉNELEM	44
A SZOROZAT EDDIG MEGJELENT KÖTETEI.....	46

BEVEZETÉS

Az emberi sors beteljesedése a születéstől a halálig olyan, mint a mag sorsa a vetéstől az aratásig. Az elvetett mag mennyi körülménnyel küzd meg növekedése folyamán, hogy a természet parancsát teljesítve megsokszorozza önmagát.

A megszületett ember mennyi nehézséggel szembesül élete folyamán, míg eléri célját, hogy a saját, és társai javára szolgálhasson.

Az elvetett mag és az ember fejlődésében is a legfontosabb tulajdonság, az általa elképzelt célok elérésében az alázat kell, hogy a vezérelv legyen. Legyen az szakmai munka, vagy sport, vagy bármi más. Eredményes munkát csak alázattal lehet elérni. Ahol a gög, a huncutkodás a vezérelv, ott a végeredmény az elbukás még akkor is, ha közben a folyamatok csalóka változatot mutatnak.

A tartós kiegyensúlyozott egymás mellett élés – legyen az nemzeti, vagy társadalmi – alapvetően az alázatos közeledésen múlik.

Akinek ez nem alkotó eleme, meghatározó tulajdonsága – sikerei nem lehetnek tartósak.

SZÜLEIM ÉS CSALÁDOM

Népes családból származom. Édesapám Komár János (1900-1964) és édesanyám, Medvegy Mária (1900-1938) is kilenc-kilenc gyermekes családban nevelkedett.

Húgom – Komár Mária – 1926-ban született. Édesanyám 1938-ban meghalt. Apám 1940-ben házasságra lépett Lestyan G Judittal. Ebből a házasságból született öcsém – Komár Pál – 1941-ben.

A család nagy szeretetben, békeségben élt együtt a háborús körülmények ellenére.

Édesapámat 1942-ben ismét behívták katonának, akkor már az orosz frontra. A család még fokozottabban összetartott. Nagy volt az aggodás a fronton szolgálókért. Ám a doni áttérés után apám kalandos körülmények között ugyan, de szerencsésen hazaérkezett és leszerelt.

Feleségem Palyov Zsuzsanna szintén szarvasi családból származik,

Jobbról: nevelőanyám, Pali öcsém és húgom. Mögöttük én állok. (1942.)

így életfelfogásunk - szeretet, becsület, családi kötődések ápolása – azonos hullámon érvényesült.

János fiunk 1951-ben született, aki a helyi iskolák elvégzése után a szarvasi Mezőgazdasági Főiskolán szerzett diplomát, és szintén a Szarvasi Állami Gazdaság dolgozója lett.

Katalin lányunk 1959-ben született, óvónőként dolgozik.

HONNAN JÖTTEM

Szarvason születtem 1925-ben. Most is itt élek, nem hagytam el szülővárosomat. Parasztcsaládból származom, ami azt jelenti, hogy fiatal éveimet tanyán töltöttem. Kicsi koromban voltam óvodás, de csak rövid ideig, mindössze két félévig, mivel a magamfajta gyereket már 5–6 éves korában kivitték a tanyára, szükség volt a munkájára. Ez minden parasztcsaládra jellemző volt, különösen azoknál, ahol csak 2–3 gyerek volt, mert ahol többen voltak, ott esetleg egy-egy gyereknek tudtak kedvezni.

A mezőgazdaságban szükség volt minden kézre, a családi munkamegosztás megkövetelte a gyermekek foglalkoztatását is. A kisgyerekek feladata volt a csirkeetetés, csirkeitatás, a baromfik ellátása, őrzése, a malaclegeltetés. Magyarul a magamfajta gazdász megkezdte az inaséveit. Az iparosoknál ez valamivel később kezdődött, de hasonló volt, mert az első éves tanonc takarított, sepregetett, vízért ment, oda ment ahová küldték. A szakmájával ekkor még nagyon keveset foglalkozott. Ez volt erre a korszakra a jellemző.

Természetesen nem volt ez kellemes dolog, mivel nagyon korán kezdődtek a napi munkák. A kisgyereket is minden reggel hajnalban keltette az édesanyja, mert a jószágot ki kellett hajtani, akkor legelt legjobban, amikor még harmatos a fű. Ma is látom anyám fájdalmát, amikor felkeltett, de nem volt más választása. Ahol nem volt kisgyerek, akit be lehetett fogni az ilyen munkákra, oda felfogadtak kiskanászt, 5–6 éveset. A szegényebb családok szívesen kiadták a gyereket, pláne ahol több gyerek volt, hogy keressen is a családnak. Addig szolgált, amíg az iskolai év el nem kezdődött. Sőt volt olyan, hogy korábban vették ki az iskolából, mint ahogy a tanév befejeződött, vagy egy hónap késéssel kezdte meg a tanévet, mert szolgálnia kellett. Ezt mindenki elnézte, hiszen a kiskanász munkája is jelentett a családoknak valamit.

A hozzánk hasonló kisparaszti családok foglalkoztattak egy fogadott bérest is. Ez is olyan 17–18 éves legényke volt. Szükség volt rá, mert a

Komár János portré

család egyéb szükséges dolgait csak így tudta intézni – például a piacra hetente föltétlenül menni kellett. A tehenek árut termeltek, tejet, vaját, túrót, a tyúkok tojást tojtak. Ezeket értékesíteni kellett, ezek eladásából származott a családok jövedelmének jelentős része. Az asszonyok minden héten mentek a piacra a termékeket árulni. A családfőnek is fontos volt a piacozás, ő volt a „sofőr”, ő hajtotta a lovakat. Az asszonyok ezt nem vállalták. Akkoriban lovaskocsis közlekedés volt, s a lovakhoz férfiember kellett. Ilyenkor a kisbéres maradt a tanyán, akit tulajdonképpen családtagként kezeltek, kiegészítette a családot.

A jószágoknak mindennap enni, inni kellett adni, legyen az hétköznap vagy vasárnap. A tanyákon élő családok is mentek vasárnap a templomba. A kisbéres volt az, aki otthon maradt, és ellátta a szükséges teendőket. A családfő a nehezebb munkákat végezte: a szántást, a vetést, a boronálást, az aratást stb.

A nagyobb jószágokat lekötve tartották az istállóban, azokat csak etetni, itatni kellett, a baromfi viszont ment szanaszét a tanya körül. A tyúkokat, a gyöngyöst, a pulykát felügyelni kellett, hogy ne tegyenek kárt a vetésben, ne tévedjenek idegen területre. Ha rossz idő közeledett be kellett terelni őket az ólba, mert elpusztulhattak volna. Az eső is gyakran megviselte a kiscsirkéket, hogy úgy kellett kasba összeszedni és kemencében megszáritani. Általában sikerült megmenteni az elázott csirkéket, rendszerint egy kis melegítés, szárítás után magukhoz tértek. Ez egy olyan természetes rizikó volt, amire fel kellett készülniük a családoknak. Ha olyankor jött az eső, a vihar, amikor együtt volt a család, akkor gyorsabban ment a terelés, a baromfi mentése. Ha egyedül volt valaki otthon, akkor bizony voltak gondok. Én mindig megoldottam az ilyen problémákat is.

Annak idején is volt nyáron aszály, volt szárazság. Ilyenkor kevesebb lett a termés, kevesebb a jövedelem. Belvízre csak egyszer emlékszem, ami aztán nagyon beadott. 1940-ben tartósan -20°C körüli fagyok voltak. A talaj legalább 20 cm mélyen átfagyott, és a hó erre a fagyott talajra esett. Január közepén kezdődött a havazás, és márciusig esett. A kb. 60 cm hórétegben két jégpáncél réteg volt, mert közben havaseső is esett, s az is megfagyott. Az őszi vetésű gabonákat (búza, árpa) levegőztetni kellett, amit úgy végeztük, hogy a havas táblákat lovakkal megjárattuk. A lovak patái törték fel a jegesült réteget, és a növényzet levegőhöz jutott.

A sok hó egy nap alatt (március 15-én) olvadt el, s mivel a föld át volt fagyva, a víz elindult a mélyebb részek felé, és ott elpusztította a termést. Évekre elgyomosította ezeket a területeket. Általában az aszály okozott több bajt, különösen azokon a földeken, ahol kicsit jobban gazdálkodtak, ahol bőven visszapótolták szerves trágyával a tápanyagot. Az ilyen földeken az aszály hamarabb jelentkezett, mert a nagy tápanyagmennyiség miatt a nö-

vények gyorsabban nőttek, nagyobb volt a vízigényük. Ezekben a gazdaságokban viszonylag egysíkú volt a termelés. Búza, kukorica, lucerna minden kisgazdaságban volt, az állatállományt ezt igényelte.

Az apám egy kicsit előrehaladottabb gazda volt, ő már szerződésesen termelt. Volt egy jó zsidó kereskedő, aki szerződéses termelésre adott vetőmagot, s a betakarítás után a termést visszavásárolta, ekkor vonta le a vetőmag árát. Így termeltünk bükkönyt, lenmagot, mustármagot stb. Nagyon érdekes volt, hogy nem lehetett minden növény magot a tanyákon meglévő Kalmár-rostával¹ megtisztítani - volt, amihez triórt² kellett használni. Ilyen volt például a szőszös bükköny. Nagyon értékes növény volt, mint takarmány is, és értékes a nitrogén tápanyag visszapótlás szempontjából. Mi rendszeresen bükkönyös búzát termeltünk, mert a bükköny ára ötszöröse volt a búza árának. A bükkönyt sem a rostán, sem a cséplőgépen nem tudták kivenni. Szőlősitől, a kereskedőtől kivittük a triórt, elvégeztük vele a munkát, aztán visszavittük. A baj csak akkor volt, ha esősebb idő jött, akkor nagyon nehéz volt a szétválasztás, sokkal nehezebb volt vele dolgozni.

TANULMÁNYAIM

A négy elemi elvégzése után a szarvasi Evangélikus Főgimnáziumban folytattam a tanulmányaimat. Sokan voltunk az osztályban, de szerencsén volt, mert nagyon jó tanáraink voltak, nagyon korrekt emberek. Nem azt nézték, hogy ki kinek a fia, hanem hogy mire képes, s aszerint bírálták el. Én nagyon tiszteltem őket. Számomra különösen a történelem oktatása volt új, dr. Nádor Jenő³ tanította. Ő tudósa volt ennek a szakmának. Úgy adott elő, hogy arra nagyon oda kellett figyelni. Szigorú tanár volt, de nagyon igazságos. Nem voltunk mi olyan jó gyerekek, de az ő óráin püssenni sem lehetett, mert ha meghallott valami zajt, vagy észrevett valami csínyt, azonnal szóvá tette.

Nádor tanár úrral majd csak a háború után találkoztam, már akkor nyugdíjas volt, igazgatóként ment nyugdíjba. A háború alatt jól elszegényedett pedagógus kijárt dolgozni oda, ahol én is dolgoztam, a szarvasi gazdaságba. Nem a gazdaság alkalmazottja volt, hanem egy bedolgozó vállalat

¹ Kalmár-rosta: a kistételű magvak tisztítására elterjedten használt rázó rosta.

² Triór: a gabonatisztító gépek egyike (konkolykiválasztó), alak szerint válogat.

³ dr. Nádor Jenő (1889-1975.) Szarvason született pedagógus család gyermekeként. Történelem-földrajz szakos tanári oklevelet szerzett. 1939-től 1948-ig igazgatója volt a szarvasi gimnáziumnak. Tessedik - leszármazott. Művei közül néhány - Tessedik Sámuel élete és munkája, Szarvas 1848-ban, Szarvas nagyközség története - ma is jelentőséggel bír. Forrás: www.szlovak-szarvas.sulinet.hu/8t.html

alkalmazta, amely rizstelepet épített. Ő ennek az építő cégnek a telepén a gépekre vigyázott, örként dolgozott. Én kordéval jártam ki a munkahelyemre. Amikor csak tehettem, akkor felvettem a kordéra. Az üzemi konyhára járt ebédelni. A konyhai személyzetnek szóltam, hogy figyeljenek rá. Ő sajnos nem nagyon emlékezett rám, mint volt tanítványára.

Jellemző volt erre a korra a nagy magyarkodás. Voltak, akik lenéztek bennünket, szarvasiakat szlovákságunk miatt. A gimnáziumban, majd a gazdasági iskolában is bebizonyítottam a magyarkodóknak, hogy magyarább vagyok önáluk. Magyarból igyekeztem mindig jó lenni. Szerettem az irodalmat, sokat olvastam, jobban ismertem a magyar irodalmat, mint a magyarkodók. Különösen a verseket szerettem. Ha egy verset kétszer elolvastam, elmondtam kívülről. Az akkori verseket szerettem, mert azok érthetőek voltak, a természetről szóltak. Azok a versek, amelyeket mostanában olvasok sokszor érthetetlenek. De hát istenem! – most ez a stílus.

A gimnáziumból 1939-ben egy évet kimaradtam, ez a harmadik osztály után volt, mert az apámat behívták katonának. A gazdaságot működtetni kellett, nem volt nagy, de elég sok munka volt. A sors úgy hozta, hogy 14–15 évesen gazdálkodtam. Ketten maradtunk a lánytestvéremmel, mert édesanyánk 1938-ban meghalt. Egy szerencsénk volt, hogy a nagybátyám tanyája 100 méterre volt a mienktől, odafigyelt ránk. A munkákat én csináltam, sokat dolgoztam, mindent végeztem, amit megkövetelt a természet. Én arattam, betakarítottam a gabonát, szerveztem a cséplést. A testvérem volt a gazdasszony, tudott főzni, kenyeret sütni.

Apámat a Felvidékre vitték, mert a németek már lerohanták Lengyelországot és sok lengyel menekült át Magyarországra. A Felvidéken minden katonát egy lengyel tiszt mellé rendeltek, de tulajdonképpen nem vigyáztak rájuk, csak arra kellett ügyelni, hogy valamilyen atrocitás ne érje őket. A tisztnek oda mentek, ahová akartak. Hála istennek ezek a lengyelek mind elmentek, ki Angliába, ki nem tudom hova, így aztán apámékat leszerelték.

Miután apám hazajött, én visszamehettem a gimnáziumba. A negyedik osztály elvégzése után át lehetett lépni a gazdasági tanintézetbe. Örömmel mentem, felszabadultam, mert ott azt tanulhattam, amit ismertem, amit gyerekkoromtól fogva gyakoroltam. Én a mezőgazdaságot mindig nagyon szerettem, különösen magasabb színvonalon. Pontosán ugyanazt kellett csinálni, amit otthon.

A gyakorlati oktatás elsősorban Bikazugban volt. A hetesi szolgálat, illetve a nyári gyakorlat során megismerkedett a tanuló a mezőgazdasági termelés minden fortélyával. Dolgoztunk a növénytermesztésben, az állattenyésztésben.

Egyszer, amikor takarmányos hetes voltam, egy pesti gyerekkel kerültem össze, aki még azt sem tudta hogyan kell a villát megfogni. Pechünkre egy nagyon széles, rossz időt fogtunk ki egész héten, amikor az összes állatállományt nekünk kellett ellátni, a lovaktól a baromfiig. A takarmányt egy bivalyfogattal szállítottuk, nekünk kellett rakodni is a batárra⁴. A batár magasított oldalú volt, nehezebb volt rá rakodni, mint a szekérré. Megoldottuk ezt is. A pesti gyerekre vigyáztam, helyette is megcsináltam sok mindent. Nálunk ez nem volt gond. A gazdasági iskolában olyan szellem volt, hogy a tanulók mindent elkövettek egymásért, a tanulásban is segítették egymást. A tanárok megbecsültek bennünket, mi is tiszteltük a tanárainkat.

Takarmányos bivaly fogat és ökör fogat Bikazugban

Ami nekem nem tetszett, az a gimnáziummal és a gimnazistákkal szembeni viselkedés volt. A gazdászok nem ismerték az ottaniakat. Én, amikor idekerültem, nem tudtam ezt.

Hatvan társam maradt a gimnáziumban, akiket szerettem. A gimnáziumban főleg szarvasiak tanultak, a gazdasági tanintézetben alig volt szarvasi. Az ország különböző részeiből jött össze az osztály, Kassáról, Pestről, Szeghalomról, Szolnokról stb. Az évfolyam fele kollégista volt, ők még jobban összetartottak. Nekik szigorúbban teltek a napjaik, mint nekünk. A konviktusban⁵ a fegyelmi követelmények kemények voltak. Takarodó, ébresztő, reggeli torna, a szabadidő beosztása. Az idősebbek azért néha kilógtak, a fiatalabbak félénkebbek voltak. A mi osztályunkban is volt há-

⁴ Batár: nagy terjedelmű társzekér egyik változata

⁵ (lat. convictorium), oktatási intézményekben működtetett intézmény, mely a tanulóknak közös lakást és étkezést biztosít.

rom pesti, akik vagányabbak voltak. Sokan laktak albérletben szarvasiaknál, őket is ellenőrizték a tanárok. Aki diákot fogadott, annak is sok előírást kellett betartania. Mindenütt meg voltak elégedve a gazdasági tanintézet diákjaival, nem volt semmilyen iskolai botrány.

A legteljesebb rendben ment minden a háború alatt is. A tanárokat is behívták katonának, gyakran cserélődtek. Volt, aki 1943-ban már a frontról jött vissza. A gimnázium tanárai közül is jártak át hivatalos órákat tartani.

Érdekes volt, hogy Pálos György⁶, aki a gimnáziumban a matematika tanárom volt, itt a gazdasági iskolában a testnevelés tanárom lett. Nagyon szerettük, nagyon korrekt ember volt, mint matematikus is. A gimnáziumban én kihagytam egy évet, s amikor visszamentem ő lett a matematika tanárom. Amikor észrevette, hogy vagyunk egy páran, akik gyengébbek vagyunk matematikából, felajánlotta, hogy ha akarjuk, akkor ő áldoz ránk időt. Menjünk el a lakására és ott minden ellenszolgáltatás nélkül tanít bennünket. Elfogadtuk az ajánlatát, és ez így ment két héten keresztül. Ezután már tudtunk haladni a többivel. Ilyen ember volt.

Ő volt az a tanár, aki először megmondta nekünk, hogy a háborút elvesztettük. Mindenki megdermedt, de világosan elmagyarázta az okát is. Az orosz télben a németek fegyverei befagytak, az oroszok meg olyan olajt használtak, ami fagyálló volt, s ez nagy előnyt jelentett nekik. Nem volt olyan gazdász, aki ezzel a megállapítással nem értett volna egyet.

◇◇◇

Aztán később kikiáltották nem tudom minek. Szerencsére rajta is tudtam egy kicsit segíteni.

1947-ben traktorbizottsági tag voltam Szarvason. Akkor még sok embernek volt traktora, és őket lépten-nyomon el akarták számoltatni arról, hogy mit végeztek. Volt egy újságíró, aki mindenáron a Pálos tanár urat akarta elkapni, a volt matematika, illetve testnevelés tanáromat, mert akkor ő volt a gimnázium gazdasági vezetője, s a gimnázium traktora két napig kimaradt a szántásból. Ezért felelősségre akarták vonni őt.

Én ez ellen tiltakoztam, mondtam: kérdezzék meg a traktorost, hogy miért nem szántott. Tőle tudtam meg, hogy elromlott egy alkatrész, s azt két napig nem tudta pótolni.

Akkor még nem olyan traktorok voltak, amiket szériában gyártottak. A traktoros elmondta ezt az újságírónak is. A tanár úr nem tehetett erről semmit, de ha nem avatkozok közbe, akkor elkezdtek volna macerálni. Ebben az időben ez könnyen ment, s jött a megbélyegzés, az elmarasztalás, akár a börtön is fenyegetett akárkit.

⁶ Gimnáziumi tanár, akit 1941-től több éven át óraadó testgyakorló tanárként alkalmaztak a Középfokú Gazdasági Tanintézetben. (Forrás: XV. ... XVIII. Sz. évkönyvek.)

Gyakorlati oktatásunk elsősorban Bikazugban folyt. Az első három év során négyhetes nyári gyakorlat volt kötelező, ebből többnyire három hetet Bikazugban, egy hetet a kertészetben töltöttünk. A kísérleti telepen szintén dolgoztunk. A kísérleti telepen kb. 100 növényfajta termelték 5–6 négyzetméteres parcellákon, azért hogy be tudják mutatni a tanulóknak mindazon növényeket, amelyekről tanultak. A nyári gyakorlaton elsősorban a fizikai munka dominált. Minden olyan munkában részt kellett venni, ami a gazdaságban ebben az időszakban előfordult. Kaszáltunk, kapáltunk, arattunk, csépeztünk. Bikazugban általában 9–10 óra is volt a munkanap.

Akkor a kasza, kapa, villa voltak az alapvető eszközeink, ma már szinte hihetetlen, de ezek az eszközök edzették meg az embereket. Ma már ezeket alig használják. Az idősebbek igyekeznek megvédeni az utódaikat attól, amit ők végigcsináltak.

Én 16 évesen az endrődi határban dolgoztam félmeztelenül, mezítláb, amikor meglátott egy bácsi, aki Amerikából jött haza, és itt vett 20 hold földet. Vele volt a fia, s mondta neki, hogy nézd csak meg, milyen széles válla van ennek a fiúnak. A mezei munkától erősödött meg.

Hogy el ne felejtsem: Papp Laci, a háromszoros olimpiai bajnok bokszoló is fát vágott edzőként, meg edzőként a tanítványaival is fát vágatott. Ezért tudtak nagyon szép eredményeket elérni. Mindenkit megverték.

Gazdásztanulóként kerültem közelebbi kapcsolatba a labdarúgással is. Gyerekként csak rongylabdával vagy teniszlabdával fociztunk. A tanintézetbe kerülve rúgtam először bőrlabdába és mentem focipályára. Amikor játszani kezdtem én voltam a leggyorsabb, a legerőszakosabb. Jó fizikummal rendelkeztem. Rögtön leigazoltak és játszhattam. Térjünk vissza az oktatáshoz.

Le a kalappal ez előtt az iskola előtt! Szarvasra és környékére is nagy hatással volt és bennünket, tanulókat pedig mindenre megtanított.

A mezőgazdasági termelés minden ágával megismerkedtünk. Az elméleti és a gyakorlati oktatás nagyon szoros összhangban volt. Bikazugban már rizstermesztéssel is foglalkoztak. Mi is palántáztunk, elsajátítottuk a legfontosabb ismereteket is a rizstermesztéssel kapcsolatban. Megtanultuk az állatokkal való foglalkozást. A gazdaságban volt ló, szarvasmarha, birka – még bivaly is. Volt itt még baromfi meg sertés is (főként mangalica fajta). A tanulóknak kellett alapvetően ellátni őket a folyamatos hetesi szolgálat, illetve a nyári gyakorlat során.

Nyúltartással is ismerkedtünk a tanintézetben

A parasztyerekek egyébként is ismerték az állatokat, hiszen minden gazdaságban voltak állatok. A városokból jött diákoknak viszont ismeretlenek voltak. Itt tanultak meg mindent velük kapcsolatban. Ugyanígy a növénytermesztés minden fázisával foglalkoztunk. A talajelőkészítéstől a betakarításig részt vettünk minden munkában. A tanulónak más dolga nem volt, mint a rábízott feladatokat tisztességesen ellátni.

Mindenkinek megvolt a beosztása, a feladata. Az elsősök főként fizikai munkát végeztek, dolgoztak a kovács és bognár műhelyekben, megismerkedtek a tangazdaságban folyó munkákkal. Az ő munkájuknak még nem sok köze volt a szakmához, de jó alapot képezett. A másodikosok már szakmai feladatokat láttak el, baromfisként, kanászként, juhászbojtárként, tejszállítóként tevékenykedtek, kisegítőként szerepeltek a gondozók mellett. A harmadikosok már többnyire önálló munkakört tölthettek be hetességük idején. Voltak tejkezelők, takarmányosok, tehenészek stb. A negyedikesek már irányító munkaköröket láttak el, ők feleltek az egész szolgálat rendjéért. A majoros gazda volt a hetesek első számú parancsnoka. A külső gazda irányította a növénytermesztési munkákat, osztotta el a fogatokat, a gépeket és ellenőrizte a végzett munkát.

Általában 12–14 tanuló volt hetes egy időben. Kint laktak Bikazugban. Munkájuk akkor kezdődött, amikor, a fizikai munkásoké. Ez azt jelentette, hogy az állattenyésztésben dolgozók ébresztője még éjszaka, hajnali 3-kor, 4-kor volt, a növénytermesztésben tevékenykedőké később. A juhászatban dolgozók jártak a legrosszabbul, különösen télen, mert a juhászat az úgynevezett Kis-tanyán volt, a bikazugi konviktustól jó 2 km-re. Oda kellett

reggelente kigyalogni és este vissza. Itt mindössze 2–3 helyiség volt. A háborús időszakban szinte folyamatos volt az elsötétítés, csak elsötétített lámpák mellett lehetett dolgozni, fény nem szűrődhetett ki. Télen pedig nagyon korán sötétedett. Ha valahonnan kiszivárgó fényt láttak, a hatóságok azonnal üzentek, hogy tessék elsötétíteni. Félték a háborútól. Bikazugot körülölelte a Körös, itt lényegében mindig üdült a tanuló, amikor dolgoznia kellett. Itt minden nyilvántartást a tanulók vezettek a gazdaságirányító tanár felügyeletével. A számviteli, könyvelési feladatokat is megismertük.

A sertésstelepen télen voltam kanász. Itt 10 mangalica süldőt kellett etetni vöröshere pelyvával. Ezt minden reggel egy nagy üstben meg kellett főzni. Nagyon sok idő elment a begyújtással, mert vizes volt a fa, alig volt, amivel segíteni lehetett. Már fél négykor fel kellett kelni ahhoz, hogy a süldők 7 óra körül kapjanak takarmányt.

Nyáron viszont legeltettem 13 mangalica kansüldőt, amelyek közül három olyan mázsán felüli volt. Ha embert láttak, már kitátották a szájukat. Mindig előre kinéztük, hogy merre lehet menekülni, ha támadnak. Igyekezünk valamilyen fa közelében lenni, hogy felmászhattunk, mert elfutni előlük nem nagyon lehetett. Gyorsak voltak. A mangalica kan veszedelmes jószág, olyan természetű, mint az anyakoca. Ha malacvisítás volt, megindult az egész mangalica tábor. Ilyenkor csak a menekülésre lehetett koncentrálni. Nagyon óvatosan kellett velük bánni.

Ahogy már említettem, a tangazdaságban rizst is termesztettek. A szarvasi gazdák közül is többen foglalkoztak rizzsel. Akinek a földje közel volt a vízhez és megfelelően sík volt, s pénze is volt, az rizstelepet létesített. A rizzsel többet lehetett keresni, mint pl. a búzával. A legnevesebb rizstermesztők voltak a „rizzes” Litauszkyak. Hasonló gazdaságuk volt mint nekünk, bár lehet, hogy több hold földjük volt. Apjuk, anyjuk nagyon sokat dolgozott, a négy fiú pedig ebben az időszakban emberesedett meg. Elkezdtek rizsezni. Előbb két rizstelepük volt, majd három. A háborús időszak felhozta őket, mert akkor már nem lehetett rizst behozni az országba. A rizs ekkor már nagyon jól jövedelmezett.

Úgy látom, hogy megint el fog jönni az az idő, amikor növelni kell a hazai rizstermesztést. A lanyhulás azért következett be, mert a magyar piacot elárasztotta az olcsó ázsiai rizs. A magyar rizstermesztés nem olcsó, ilyen körülmények között nem fizetődik ki.

A világháború után közvetlenül megszüntették az uradalmakat. Megszűntek a feudális gazdaságok, a nagybirtokok. Később a gazdagabb paraszti réteget is szétverték. Akkor újat akartak csinálni, ez rendben van. De, hogy a rendszerváltás után újra szétverték a mezőgazdaságot, ez nagyon

nagy baj. Ezt már nem lehet ép ésszel megérteni. Már nem kellett bosszút állni sem a papokon, sem a nagybirtokosokon, sem a kulákokon. Mégis szétrombolták az egészséget. Akik jól gazdálkodtak - tsz-elnökök, gazdaságok vezetői voltak – „zöld báróknak” nevezték és ellehetetlenítették őket. Hát ezt nem érti az ember. De majd a történelem ezt is a helyére teszi. Minden esetre nem vált dicsőségére az országot irányítóknak.

Jól elkalandoztam. Térjünk vissza az én dolgaimhoz.

A GYÖRFFY ISTVÁN KOLLÉGIUM

Elvégezve a gazdasági tanintézetet, 1945-ben megkaptam a „képesített gazda” oklevelet, s dolgoztam otthon a gazdaságunkban. Egyszer csak olvastam az újságban, hogy a Győrffy István Kollégium 100 fiatal tehetséges paraszti származású ifjú felvételét kínálja. A felajánlott helyeket rögtön meg kellett pályázni. Nem sokáig gondolkodtam, mert úgy láttam, hogy itthon semerre sem lehet elmozdulni, a tanyasi élet kezdett egy kicsit szomorú lenni. Tehát megpályáztam én is ezt a Győrffy-kollégiumot. Többen pályáztunk Szarvasról. A pályázaton túl felvételi vizsgát is tettünk. Megírtam hát a pályázatot, leírtam benne, hogy mik az előtanulmányaim, milyen volt az előmenetelem, a dolgozat végén pedig leírtam, hogy milyennek látom a jövőt. Nagyzemben gondolkodtam. Megírtam a végén mottónak, hogy „*családot csinálók a kis faluból, ahol dolgozom, ahol szent szeretet és béke honol, ahol munkám nyomán fizetve lesz az ár, ahol békében dolgozik sok szorgalmas kispolgár.*” Úgy képzeltem, hogy falusi gazdász leszek valahol. Ekkor még nem lehetett tudni, hogyan szerveződik az egész.

Felvettek a kollégiumba, felvettek az agráregyetemre. El is kezdtek a pesti életet. Ott maradtam egy fél évig, de a kollégiumi körülmények nem tetszettek, mert a kollégiumban hirtelen politikusnak kellett volna lenni, s ezt én nem tudtam elfogadni. Többek között az igazgató – akit szerettem, mert nagyon rendes, intelligens ember volt – kijelentette, hogy vegyük tudomásul, akik innen kikerülnek az ország vezető emberei lesznek, elvesznek a szakma számára. Hát ez elgondolkodtatott. Ha én egy tehetségtelen ember vagyok és az ország vezetői közé fogok tartozni, mert itt vagyok a kollégiumban. Ezzel nem tudtam megbékélni. Annak ellenére sem, hogy olyan politikusok jártak oda szemináriumokat tartani, mint Rajk, Révai, Ilja Ehrenburg és mások.

Nem tetszett ez nekem. Úgy vettem észre, hogy az én paraszti felfogásom sokkal tisztességesebb vonalat visz. Tiszteltem azokat, akik ott maradtak, de én szarvasi társammal, ágytársammal – mert emeletes ágyat kaptunk, ő az alsó szinten aludt a maga 110 kilójával, én pedig a felső ágyon – kiléptünk a kollégiumból.

A következő félévet magánháznál kezdtük 1946-ban. Jól is éreztük

magunkat, ott nem volt semmi baj egészen addig, amíg nem jött a forint. Ez 1946. augusztus 1. napjával történt. Eddig a magánháznál is falusi termékekkel fizettünk. Egy tojásért a színházban a legelőkelőbb helyre ülhattunk, a moziban meg leghátra. No de, amikor a forint bejött, már nem fizethettünk tojással. Nagyon gyorsan változtatni kellett és 1947-ben otthagytuk Pestet, az egyetemet. Lakótársam ott maradt, de gépésznek átjelentkezett a műszaki egyetemre. Nagyon jó fejű gyerek volt, el is végezte, utána vezérigazgató-helyettes lett Kazincbarcikán. Szegény, régen meghalt.

Én hazajöttem, és kezdődött az újabb tortúra. Baj csak akkor volt igazán, ha a régi kollégiumi társaimmal kellett találkozni. Pl. egyszer Hegedűs András⁷ (1922-1999) miniszter látogatott Szarvasra, a gazdaságba. Szerencsére nem állt meg csak a rizses részlegnél. Volt ugyanis egy rizses részlegünk Lajtos János vezetésével. Ezt megtekintette, majd végigszaladt a gazdaságon. Ő Györffy öregkollégista volt, vezetőségi tag, miniszter lett belőle. Én kerültem akkor ezeket a vezető embereket. Egyik szobatársamból államtitkár lett, ráadásul a mi szakmánkban. Őt is csak a hivatalos szolgálati úton voltam hajlandó megkeresni. Véget ért tehát a pesti tartózkodásom.

MUNKAHELYEIM, BEOSZTÁSAIM, FELADATAIM

1949 tavaszán alakult meg a Pusztapói Rizstermelő Nemzeti Vállalat. Hozzá tartoztak a szarvasi rizstermelő részlegek is: Káka, Rózsás, Örménykút, Csabacsüd, Sárgahegyes. Én Pusztapóra kerültem a gazdaság megalakulását követően. Bérelszámoló voltam úgy szeptember elejéig. Jól éreztem ott magam, nagyon korrekt szakmai irányítás volt, nagyon tisztességes emberek dolgoztak ott. A bérüket én számfejtettem. Nagyobb részüket ismertem, különösen a műhelyben dolgozókat. Hetente kapták a fizetésüket. Csütörtökön megkaptuk a listát a munkavégzésükről, pénteken számfejtettük, szombaton megkapták a fizetésüket. Többségük ekkor vonatra ült és haza utazott. Jól kerestek.

Még a nyár folyamán a szarvasi sportvezetők megkeresték a pártbizottságot azzal a kéréssel, hogy engem helyezzenek át a szarvasi rizstermelő vállalathoz. Erre szeptember elejével került sor. Így kerültem a szarvasi gazdaságba, s ettől kezdve nyugdíjazásomig ott dolgoztam.

⁷ 1951. november 3-ától 1952. január 5-éig földművelésügyi miniszter-helyettes, 1952. január 5-étől június 6-áig az állami mező- és erdőgazdaságok minisztere, 1952. június 6-ától 1953. július 4-éig az állami gazdaságok és erdők minisztere, 1953. július 4-étől 1955. április 18-áig a Minisztertanács első elnök-helyettese, 1953. július 4-étől 1954. október 30-áig földművelésügyi miniszter, 1955. április 18-ától 1956. október 24-éig a Minisztertanács elnöke.

Kozsuch Jánosnak⁸ hívták akinél jelentkezni kellett. Ő volt ekkor ennek a bizonyos szarvasi rizstermelő vállalatnak a főnöke. Nálam jóval idősebb volt. Szarvason végzett a Gazdasági tanintézetben, majd később Magyaróváron az Akadémián szerzett diplomát. Gazdatisztként dolgozott, a háború alatt szovjet fogságba került, ott amolyan munkavezető volt.

Szerencsésen hazajött. Nagyon értelmes embernek tartottam. Ő volt a főnököm, akinek tulajdonképpen a beilleszkedést és a megmaradást is köszönhetem.

Nagyon egyenes ember volt, aki mindenre nagyon odafigyelt. Értette a szakmáját. Minden társadalmi megmozduláson részt vett. Az ő segítségével 1949 őszétől kezdetben csak küldöncként dolgoztam, mert már akkor területi munkába bekapcsolódni nem lehetett.

Éppen rizsarátásra értem ide, amikor futkosóra is nagy szükség volt. Ő motorkerékpáron közlekedett és rögtön felajánlotta, ha tudok motorozni, átadja nekem, mert Sárgegyesről a túri határba kellett kimennem. A kettő között a távolság 16 km. Ez kerékpárral soká tart. Ő mondta, hogy menjek motorral. Igen ám, de én még közlőlől nem láttam motorkerékpárt. Nem hogy ültem volna rajta, de vállaltam, egyébként mehettem volna biciklin.

A Körös gátján kellett végigmenni, majdnem Endrődig. Délelőtt arra jöttünk be, mert valaki bemutatta nekem az ott fekvő rizstelepet. Ekkor utas voltam. Nem volt ott semmi akadály, a sorompó nyitva volt. Simán lehetett a gáton motorkerékpározni.

Elindulok én is a parton a motorral. Egyszer csak látom, hogy a sorompó le van zárva. Majdnem eldőltem, de szerencsére a sorompótól egy méterre meg tudtam állni. Ekkor vettem szemügyre a motort, hol van a fék, hol a kuplung, hol a sebességváltó. Aztán elindultam. Egész ősszel motoroztam, mert a főnököm a rizsarátás idejére taxis ajánlatot kapott főntről, úgylőgy szarvasi taxival járt. Akkor 2–3 taxi volt Szarvason, az egyik mindig a rendelkezésére állt. Tehát ez volt az én '49-es őszi pályafutásom.

Még ebben az évben – késő ősszel – kaptunk egy igazgatót, ő volt az első igazgató, Budapestről nevezték ki, úgynevezett munkásigazgató, akit rövid idő alatt képeztek ki, elsősorban ideológiailag, felvértezve harci szel-

Kozsuch János

⁸Kozsuch János 1932-ben szerzett képesített gazda oklevelet a szarvasi M.kir. Tessedik Sámuel Középfokú Gazdasági Tanintézetben.

lemmel az ellenségnek tartott volt gazdatisztekkel szemben. A végén kiderült, hogy egészen jó ember volt, munkásként jött ide, de nem gyári munkás volt, hanem maszek fodrász, aki beadta a szakmáját és elment valami harisnyagyárba dolgozni. Ott megfelelt, s onnan helyezték ide igazgatónak. Így '49. végétől már önálló igazgatónk volt.

Sárgahegyesen

A korábban együttműködő Rózsás⁹, Örménykút¹⁰, Sárgahegyes¹¹ mint Nemzeti Vállalat egységet alkotott. Ezek leváltak 1950. január 1-től a szarvasi gazdaságról, így szervezték akkor át az Állami Gazdaságot. Csak a kákai rész maradt meg, illetve a sárgahegyesi, ami ide kapcsolódott mint terület. Akkor engem Sárgahegyesre neveztek ki az 1950-es gazdasági évről. Sárgahegyesen engem kedvesen fogadtak. Rövid idő alatt megismertem az ottaniakat. Sok módosabb parasztember jött oda dolgozni, akik fölajánlották földjüket az államnak.

A kendergyár is megszűnt. Korábban a kisgazdaságok kender is termeltek, de ekkor már nem termelt kender senki. A nagyobb gazdaságok megszűntek, a kisebbek pedig abbahagyták a kender termesztését. A volt kendergyári munkások szintén hozzánk jöttek dolgozni. Mindenkire szükség volt, mert a rizstermelés területe közel 400 kataszteri hold volt akkor Sárgahegyesen, Kákán valamivel több. A terület megművelése, a rizsálmány felnevelése komoly emberi munkát igényelt, nem volt még gépesítve a termelés.

Ezeknek az embereknek nem volt idegen a nehéz munka. Örömmel néztek, ahogy napról-napra végezték a feladatukat. Az egyik kendergyári munkás például fogságból jött haza akkoriban. A többiek kérdezték, hogy milyen a helyzet a Szovjetunióban. Nagyon röviden válaszolt. Azt mondta, hogy olyanok leszünk, mint ők. Madzag lesz a derekunkon és azt hisszük, fel vagyunk öltözve. Nem volt tehát semmijük. 1950-ben ezt nagyon félősen hallgatta az ember, mert akkoriban már nem lehetett ilyeneket mondani, az is bajba juthatott, aki meghallgatta. De semmi baj nem lett belőle. Senkinek nem jutott eszébe jelenteni a Szovjetunió ilyen csúnya leszólását.

Volt 100 kh olyan rizstelepünk, ami gyeptörésből lett kialakítva.

Nagyon nagy munka volt ennek a megművelése. Már bőven benne

⁹ Szarvas, V. külkerülete (Rózsás) az endródi út mellett

¹⁰ Szarvas (város) és Hunya közt fekvő, viszonylag sík vidék három dombbal. A 44-es főút kádosi részénél van a falu bekötőszakasza.

¹¹ Szarvas külterületéhez, a D-i határához csatlakozó terület, közigazgatásilag Csongrád megyéhez tartozik.

voltunk a vetési időben, amikor itt is sikerült a rizst elvetni. A terület fel volt szántva, de a szántást nem lehetett elművelni, mert állandóan esett az eső. A talaj elművelése nélkül lett elvetve a rizs, majd elárasztva annak rendje-módja szerint. A főnököm azt mondta „Jankó ebből nekünk nagy bajunk lesz”, mert csak itt-ott látott kikelt rizst. Mondtam neki, hogy egyet tegyen meg: három hétig ne jöjjön erre senki, aki árthatna nekünk.

Három hétig aztán nem jött senki, a főnök se. Három hét múlva ő kijött. Ekkor már csodálatos állományunk volt. Abban az új gyeptörésben, amely tele volt tápanyaggal, a rizs olyan rohamosan fejlődött, hogy hatalmas állomány lett rajta. Ilyet messze földön nem lehetett látni. Most már nem kellett félni az esetleges látogatóktól. Ez volt Sárgahegyesen tulajdonképpen a legnagyobb rizs. Végül is még jó időben vetettük és szépen felneveltük. Kiváló termés lett belőle.

Ekkor már 25 éves voltam. Volt menyasszonyom, kellett készülődni az esküvőre. Kitűztük a napját is, június 4-re. Akkoriban már csak feltételekkel lehetett igazi parasztlakodalmat csinálni. Birkavágáshoz is csak akkor adtak engedélyt, ha a birkának már nem volt foga. Az ilyen birkát már nem vágta a paraszt, mert azt már kegyeletsértés lett volna levágni. Állatorvoshoz kellett vinni azt a birkát, amit le akart vágni a lakodalmazni akaró.

A mezőtúri határból kerítettem egy ilyen vén „csatalovat”. Elvittem a doktorhoz, – Déri Arminnak hívták, már igen idős bácsi volt – aki azt mondta: „fiam, megadom az igazolást.” Nekem pedig éppen az kellett. Nem ezt a birkát akartuk mi levágni. Tudta ezt ő is.

Leváltunk aztán két jerkét. Majd elmentem a paphoz. Arra kértem, hogy a templomban éjjenek a csillárok, meg a harang is szóljon, és ő adjon össze. Nagyon örült, mert ekkor már nem ajánlották az egyházi esküvőt, csak a polgárit. Én ragaszkodtam az egyházihoz. Megtartottuk az esküvőt, nagy parádéval, hintókkal vonultunk a templomhoz. Minden szépen lezajlott. Utána következett a nagy lakodalom. A baj csak ott volt, hogy szabadságból alig jutott egy hét. Végül is a lakodalom fáradalmait sokkal később sikerült kipihennem. Ettől függetlenül nem volt semmi probléma.

A maiak már nem is sejtik, hogy milyen volt akkoriban a helyzet Magyarországon. Állandó volt a besúgás, a feljelentés, főleg akinek rossz szomszédjai voltak. Mindent jelentettek. Szerencsére minket nem jelentett fel senki, sem szomszéd, sem a munkahelyen dolgozó kolléga. Mindenki magával törődött, meg a másikkal, de csak segítő szándékkal. Olyan ember nem volt, hogy az ellenkezőjét tegye.

Lezajlott tehát a gazdasági év. Az első évem Sárgahegyesen. Soha olyan évem nem volt pályafutásom alatt, mint ez a sárgahegyesi. A kákai és a sárgahegyesi részleg is rekordtermést hozott, és mind a 400 kh 36 mázsás termést adott holdanként. Akkor még holdban és mázsában számoltunk. Ez

hektáronként közel van a 60 mázsához, ami Magyarországon még nem fordult elő. Ezt részben a szerencsének, meg a természeti adottságoknak is köszönhetjük. Nem mondhatom, hogy valami különlegeset csináltunk. Minden munkát időben elvégeztünk, időben adtunk vizet, pontosan betartottuk a rizstermesztés technológiáját. Gyomirtást nem kellett alkalmaznunk akkor még, mert az első éves rizstelepek gyommentesek voltak. Amit a természet adott, azt vittük el, de most busásan adott. Az elcsépelte rizst 12 db budapesti teherautó hordta Szarvasra. A vásárhelyi úton olyan porfelhőt kavartak, hogy ott közlekedni nem lehetett. Az 1950-es év egyébként rettenetesen aszályos és nagyon meleg volt.

Volt egy kis gabonánk is, azt a rizsmunkások kaszálták le. Alig termelt búzából holdanként 7 mázsa. A learatott rizs után a rizstelepek is egy hét alatt kiszáradtak. Minden talaj kiszáradt és repedezett. Olyan volt a rizstelep szaga, mintha mocsáron járna az ember. Az egész évben víz alatt lévő terület elkezdett párologni a szinte nyári melegben. Még októberben is 28 °C volt.

Amikor befejeztük a rizsaratót még mindig meleg volt. Akkor még csak sarlóval arattunk, mert olyan rizsfajtánk volt, hogy kaszával történő aratás esetén kiperegtek a szemek. A sarlós aratás kevésbé haladós, mint a kaszás, de sok ember dolgozott a rizsföldeken. Sárgahegyesen 800-an dolgoztak, Kákán 1200-an. A cséplésnél is több száz ember dolgozott. Sárgahegyesen 8 cséplőgéppel csépeleztük a rizst. Gépenként 20 emberre volt szükség. Ez 160 ember kivonását jelentette az aratásból.

Akkor még főleg sarlóval arattunk

Időben kezdtük a cséplést, mert tudtuk, hogy mire végzünk, az aratás már régen be lesz fejezve. Semmi probléma nem volt. A rengeteg ember ellátását biztosítottuk, az étkeztetést is jól megoldottuk. A dolgozók kitűnő ellátásban részesültek. Egy alkalommal, – amikor Farkas igazgató taxival kilátogatott a rizsaratókhoz – néhányan rosszul lettek. A taxival gyorsan bevitték őket Szarvasra orvoshoz. Nagyon gyorsan még 12-en betegedtek

meg. Amikor hajnali 4-kor már a 14-ik beteg jelentkezett, egy nagyon rossz fuvaros ló vontatta kocsival küldtem Szarvasra, hogy jól rázódjon össze, hátha meggyógyul. A baj csak ott volt, hogy nem lehetett tudni, hogy mi lesz ebből.

Akkor még nagyon sokan ittak a tanyákon lévő kutak vizéből, ezek a kutak ellenőrizve voltak, de nem lehetett tudni, hogy valamelyik nem fertőződött-e meg. Ezért minden kútnál ittam, akár szomjas voltam, akár nem. Így akartam kideríteni, hogy esetleg valamilyen mérgezést kaptak-e. Ételetől nem kaphattak, mert tábori konyhákon szarvasi hentes-feleségek főztek, meg szakácsnők. Részben a férjeik végezték a húsok feldolgozását, darabolását, konyhakész állapotba helyezését. Tudtuk, hogy itt nem lehet baj. A vizeknél sohse lehetett tudni, de ott se volt.

Az volt a szerencsénk, hogy Szarvason volt egy tisztí főorvos, Dr. Krajcsovics Pál, aki tapasztalt ember volt. Rögtön látta, hogy itt nincs járvány, vagy valami olyan kór, ami veszélyes. Elhelyezte a betegeket a szociális otthon helyén, ott volt valami egészségügyi szoba, ahova adott esetben a hullákat is vitték. Ezeket, a mi betegeinket is ott tették le. Másnap már jöhetett mindenki kifelé. Gyorsan meggyógyultak.

A pánik elmúlt, szerencsére. Túlestünk rajta, Dr. Krajcsovics Pál orvosnak köszönhetően. Ha más orvos lett volna, talán nem oldódik meg ilyen könnyen. Az egész valamilyen hisztizés volt, vagy mi, nem tudjuk. Szabályosan kihúzta a görcs az illetőt, hogy ezt elő tudta-e magának idézni, nem tudjuk. A megbetegedettek többsége nő volt, de férfi is akadt köztük.

Kákára helyeztek

A következő évben Kákára¹² helyeztek. Akkor kaptunk négy lánctalpas traktort. Sárgahegyesen, szántottunk velük, amikor kijött az igazgató és kiadta az utasítást: azonnal csomagolni és indulni Kákára.

Akkoriban volt Tito a láncos kutya. Nagyon rossz volt a viszony a jugoszlávokkal, akik állítólag a határ beljebb tolását követelték. Nem tudtuk, hogy mi van. Pakoltunk a lovaskocsikra meg a traktorra mindent. Aztán bejöttünk ide az irodába. Itt derült ki, hogy elrendelték Sárgahegyes leválását és Csongrád megyéhez való csatolását. Ugye az csongrádi terület volt, s nem Békés megyei.

Békésben megalakult a Békés megyei Állami Gazdaságok központja. Minket ide tettek két évre, de ez egy külön fejezet. Minden esetre olyan volt a helyzet, mintha már kitört volna a háború. Sárgahegyesről el is hoztunk mindent, de ez nem szabadrablásos alapon ment. Végül vissza kellett adni

¹² Szarvas külső határrésze a várostól D-re, itt volt az állami gazdaság központja (Szarvas - Káká)

az ekékből 4-et, a sztalinyecekből¹³ 2-öt, hogy ott is tudjanak dolgozni. Nevetséges volt ez az egész megmozdulás, de levált Sárgahegyes. Nem sokkal később visszajött. Nem tudták még ekkor, hogy melyik gazdasághoz csatolják, vagy önállósítsák. Ezért szakembereket se tartottak meg, aki akart ott maradni, aki el akart jönni, az eljött.

Én pedig el akartam mindenképpen jönni, mert a szarvasi gazdaságban akartam dolgozni. Visszakerültem tehát Kákára. Itt 300 holddal több lett a rizstelepünk. Két új telepet is létesítettek, s ezeket egy új fajtával vetettük be, amely tulajdonképpen rokona volt az előző fajtának, csak toklászos volt. Ez volt lényegében a két fajta között a különbség.

A búzánál is van toklászos és nem toklászos. A toklász része a kalásznak. A rizs növény termést hozó részét nem kalásznak, hanem bugának nevezik. A régi táblákon az előző évi rizst termeltük tovább, csak az új telepeken próbáltuk ki az új fajtát. A cséplésnél a toklász nem okozott gondot, mert a finomlevéllel együtt leválik. Az aratásnál viszont gondjaink voltak.

Rizsaratót itt a környéken nehéz volt találni. Elsősorban Szabolcsban toboroztunk aratókat, 800–1000 emberre volt szükségünk. A szükséges munkáskézről nagyon fontos volt gondoskodnunk, hiszen a rizsarátás is meghatározott időhöz kötött. A messziről jött aratókat katonai sátrak várták. Két nagy katonai barakkot hoztunk, ahol 80–80 ember tudott aludni. Nagyon kevés szálláshelyünk volt még akkor, de az aratóknak ez nem okozott problémát.

A baj akkor következett be, amikor már learattuk a rizs kétharmadát. Felülről letiltották a kézi aratást, mert „elszaladt” a bér. Tény, hogy jó fizetésért dolgoztak az aratók. Úgy látszik, hogy már akkor is a bérekkal volt a baj. Akkor azt mondták, hogy a még le nem aratott rizst géppel arassuk le, sokkal gyorsabb és kevés ember kell hozzá. Hát a gép vagy fűkasza lett volna, vagy marokszedő aratógép. Rizsarató gépünk ekkor még nem volt. A rizstáblákon olyan sár volt, hogy ezekkel nem lehetett dolgozni. Az idő is esőre fordult, a rizs meg ledőlt, ráfeküdt a talajra.

Érkezett Budapestről egy kiküldött ember, hogy az aratást megnézzé. A fűkasza ott előtte is beragadt, a nagy sárban nem ment sehogy. Akkor hogy arassunk? – tettem fel neki a kérdést. Nem tudom – volt a válasz. Akkor vártunk olyan két hetet. A főnököm, Kozsuch János többször tárgyalt a központtal, amíg végül is megengedték, hogy arassunk tovább kézzel. Igen ám, csak a rizsaratók zöme már hazament.

Ez az 1951-es rizsarátás nagyon kitolódott. Az utolsó táblákban sem-

¹³ sztalinyec: (népies) a háború után a gazdaságokban használt szovjet gyártmányú „hernyótalpas”, láncotalpas traktor

mi termés nem volt, mert a rizsfajtánkat megtámadta egy gombabetegség, amitől a bugák meddők lettek, nem fejlődött bennük szem. Erről a betegségről később megállapították, pontosabban megállapította egy kutató, hogy ugyanaz a gomba támadta meg a rizst, ami a kajszibarackfákat is megtámadja. A barackfa szépen kivirágzik, aztán a virágok összehúzódnak és elhalnak. Nem lesz a fán termés. Ez a betegség akkor még nem volt ismert. Ezeken, az utolsó táblákon tehát nem volt mit aratni. Az eső pedig folyton esett.

Akkor egyik nap szóltak a rendőrségről, hogy menjek be. Szakadt akkor is az eső. Azt kérdi a rendőr, hogy miért nem aratnak? Mondom neki: nézzen ki az ablakon, láthatja, hogy szakad az eső. Akkor aztán elküldtek. Nem volt semmi probléma.

Végül aztán csak leküzdöttük a nehézségeket. A cséplőgépekbe olyan vizesen került be a rizs, hogy több víz folyt ki ott, ahol a magnak kellett kijönnie. Egy cséplőgép naponta csak 5–6 mázsát tudott kicsépelni. A rizs szállítása is nagyon nehéz volt. A hatalmas sárban szállított vizes rizstől a lovak már annyira elgyengültek, hogy a fogatok csak kétnaponta tudtak kimenni. A lovakat kénytelenek voltunk pihentetni. Végül megoldottuk ezt is – nagy nehezen túl lettünk rajta. Ez volt tehát 1951-ben.

Embert és igát is próbára tette a kékbe kötött rizs lehordása és cséplése

Ebből okulva még az ősszel vettünk 100 lovat. A központból kaptunk engedélyt a lovak megvásárlására. Ezeket elosztottuk, az elhelyezésükről kellett gondoskodnunk. A vásárlás egyáltalán nem volt probléma, mert a

paraszrok már szabadultak tőlük. Az alakuló TSZCS¹⁴-be nem akarták be-
vinni, mert ingyen kellett odaadni. Örültek, hogy pénzért eladhatták nekünk.
Mi is jó vásárt csináltunk, meg ők is jól jártak.

Nagy volt egyébként a felhozatal, válogathattunk a legjobb lovak kö-
zül. Kocsisunk ekkor még nem volt elég, de a lovak már megvoltak. Kocsi-
jaink is voltak, mert szállítottak ide valamilyen központi helyről. Az állami
gazdaságok igazgatóságától igényelni kellett és küldték.

Ez az időszak egyébként megint az átszervezések éve volt.

Halásztelek - Szentandrás

Hozzánk csatolták Halásztelket¹⁵, azt hiszem korábban Rózsásához tar-
tozott, de volt ott rizstelep, amitől Rózsás szabadulni akart, s így került a
szarvasi gazdasághoz.

A főnököm azt mondta, hogy körülnézett ott, és nagyon szomorú álla-
potokat látott. Kiadta nekem az ukázt¹⁶, hogy menjek Halásztelekre. Meg-
íjedtem, hogy talán valamit eltoltam. Nem azért küldelek oda – mondta –,
hanem azért, mert csak te tudod rendbe hozni. Majd visszajössz, amikor ott
rend lesz.

Így Halásztelken kezdtem a működésemet 1952-ben. Szomorú voltam,
mert ott semmi nem volt, csak sok gyanús ember. A szükséges lovakat
megkaptam, én a dereseket kértem, de mire ezt kimondtam már volt jelent-
kező a deresekre. Jó lesz neked a fekete – hangzott el. De már ezekre is volt
jelentkező. Eredetileg is feketét akartam, de nem volt elég fekete, de volt
sötétpej, az is nagyszerű ló volt.

Lovunk volt tehát, csak még emberünk nem volt a lovakhoz. Volt ott
ugyan ember csak nem megfelelő. Egyszer jött egy olyan 50 év körüli „bá-
csika” azzal, hogy ő munkát keres. És mit akar csinálni? – kérdeztem. Min-
degy az nekem – válaszolta, csak szabadulni akarok a földemtől.

Kiderült, hogy kuláknak minősítették, nagyon jó gazda volt. Van két
fiam is – mondta, ők is jönnének dolgozni. Tehát az első jelentkező egy
kulák volt a két fiával. Az egyik még él hálisstennek, a másik már meghalt,
pedig ez volt a fiatalabb.

Ezt követően, amikor ennek híre ment, még azon a héten vagy 30
ilyen ember jelentkezett. A munkáskézre nagyon nagy szükség volt, sok
volt a munka és kevés a megfelelő ember.

Aztán elkezdtek üldözni a jehovákat. Hát egyszer jön egy ember, hogy

¹⁴ Termelőszövetkezeti csoport (a mezőgazdaság kollektivizálásának egyik formája)

¹⁵ Szarvas környékén a XIV. században kialakult a mai értelemben vett fálvak egyike
Halásztelek. Mai neve HALÁSZLAK. Szarvastól É-ra a Hármas-Körös vonaláig terjed.

¹⁶ A bizalmas nyelvben: parancs, megfellebbezhetetlen döntés vagy tilalom.

öt üldözik. Kereskedő volt és egyben a jehovák papja. Hozott magával 3 hívőt is. Azok parasztemberek voltak a Szőlőből. Mind nagyon rendes, dolgos emberek. Jehova brigádot csináltam belőlük.

Egyszer csak jelentkeztek a rendőrök, hogy hallották: itt vannak jehovák, de aztán dolguk végezetlenül elmentek.

A jehovák közül egy fiatalember vő volt az egyik tanyán, Halásztelken. Ha kellett, azonnal kint voltak, rövid volt a kiérkezési idejük. Az egyik tanyán sertésstelep volt, oda sertésgondozóra volt szükség. Ezt is megoldottuk.

Mindenkinek tudtam munkát adni, aki dolgozni akart. Három hónap alatt én teljesen kistafiroztam a területet emberekkel. Az állattenyésztésbe is adtunk kiszolgálókat. Akkor még lóval dolgoztunk, traktor nem volt. Minden munkavégzés lényegében kézi erővel történt.

Szentendrason (Békésszentandrás) is volt pár hold rizstelepünk, valamint a túri (Mezőtúr) határban. Ezek is Halásztelekhez tartoztak. A túri határban olyan 100 holdnyi terület tartozott hozzánk. Mindezek elég nagy távolságra voltak egymástól.

Én egylovas kétkerekű kordéval jártam, ekkor ez volt a legjobb közlekedési eszköz. Minden hozzám tartozó területen hétről-hétre megmondtam, hogy milyen munkát kell elvégezni. Az utasításnak megfelelően ezek az emberek hiánytalanul és hibátlanul mindent megcsináltak. A hét végén mindig ellenőriztem, megnéztem, hogy rendben vannak-e a dolgok.

Kétkerekű kordéval közlekedtem a határban

A Hármas-Körös árvízvédelmi gátján közlekedtem. Idilli volt a táj,

gyönyörű nyárfák voltak arra. Volt egy mezőőr, akinek nem tetszett, hogy arra járok és mellém lőtt puskával.

Én csak kártékony madarat: varjút, szarkát löttem. A varjúra nagyon haragudtam, mert Halásztelken nagyon sok volt belőlük. A friss vetésű kukoricát, borsót képesek voltak kiszedni, ha nem volt legalább 5 cm mélyre vetve. A borsónak nem nagyon jó az 5 cm alatti mélység. A kukorica még elbírja. Kicsit szenved, de aztán kidugja magát. A borsó nem. A varjút akkor még riasztottuk, meg lőttük is. Ma védett madár. Változnak az idők, változik a Világ.

Eltelt az 1952-es év. Halásztelken minden normálisan működött, mindennek megvolt a maga helye, volt felelőse minden munkának. Tehát sikerült rendbe hozni ezt a területet. Jól éreztem magam. Az állattenyésztéshez is betakarítottunk jelentős mennyiségű vöröshere szénát, a lóistállóhoz pedig lucernaszénát kazlaltunk be. Mert ugye a ló olyan munkáskéz volt, amelynek bírni kellett a munkát. A kocsisok is teljesítményben dolgoztak általában. Keresni csak akkor tudtak, ha a ló is teljesített. Ehhez jó takarmányra volt szükség. Az állattenyésztés vezetői nem nagyon örültek annak, hogy a lovak lucernaszénát kapnak, a szarvasmarhák pedig vörösherét, pedig mindkettő pillangós virágú. A herét a ló nem nagyon szerette, mert valamivel puhább. A teheneknek meg jó volt. Nem mindenki nézte tehát jó szemmel ezt a megkülönböztetést.

Egyszer, egy délutáni időszakban megjelent egy Tatraplan személyautó. Én éppen ott voltam és az istállók előtt vasvillára támaszkodva néztem az érkezőket. Fogalmam sem volt, hogy kik jöttek. Később kiderült, hogy Budapestről a főállattenyésztő, meg a vezérigazgató. Kerültek egyet, de nem álltak meg, mert látták, hogy vasvilla van nálam. Később kiderült, hogy miért. Volt nekem egy állattenyésztési főnököm, aki azt mondta nekik rólam, hogy: vigyázzatok, mert az egy vadember. Ezért nem mertek megállni. Pedig eredetileg kérdőre akartak vonni, hogy miért a lovak kapnak lucernát és miért nem a tehenek. Megmagyaráztam volna én ezt, de csak fordultak és elmentek.

Ez októberben volt, már vetettük a búzát az egyik területen, amikor ott elmentek. Akkor már volt traktorunk, azzal vetettünk. A vetőgép kijárt az útra, ahogy a traktor fordult, és elszórt némi magot. Ezt látták meg az autóból. A vetésnél késő estig dolgoztak. Amikor én is este 10 óra körül bementem az irodába, azt kérdi Kozsuch János: „mit toltál el te Jankó?” – mondom neki, hogy semmit. – De ezek ott jártak, és leszóltak Pestről, hogy zavarjalak el. Hát – mondom – nem tudom mi volt ott a probléma. „Rosszul van elvetve ott a búza, az úton el volt szórva.” ezt kifogásolták – mondta Ő. Tudtam, hogy Kozsuch nem olyan ember volt, aki elzavar, de gondoltam, hogy ennek még lesz folytatása. Úgy is lett.

November közepén, gyönyörű idő volt. Kint voltam akkor is a tehénistálló mellett. Láttam, hogy a vasúti megálló felől jön egy úriember diploma táskával a kezében. Messziről láttam, de nem tudtam, hogy kicsoda. Lehet, hogy eltévedt – gondoltam. Onnan jött a megállótól, ott szállt le a vonatról. Ahol a jövevény eljött, ott már a búzánk gyönyörűen ki volt kikelve. Amikor közelebb ért, akkor ismertem meg őt. A pusztapói első főnököm volt, régen gazdatiszt. Elküldték ellenőrizni a vetéseket.

Kérdi tőlem: Jani, ez kinek a vetése? – mondom, hogy a mienk. Ő Pesttől idáig nem látott ilyen szép vetést. A „marhák” engem azért küldtek ide – mondta –, hogy igazoltassalak, de a vetésed igazolt. Most már nem kellett engem elzavarni.

Igenám, de Kozsuch megelégette, hogy én kis területen vagyok „nagyságos úr”. A következő évben visszahelyezett Kákára.

Ismét Káka – a nagy építkezés

De 1953-ban még volt egy történet. Új épület építése kezdődött az új igazgató érkezésével. Ez az igazgató tulajdonképpen nem a mezőgazdasági munkát képviselte, a mezőgazdaságot nem sokra becsülte. Ő ipari munkás volt, a Fésűs-fonó Gyárban művezető, akit a párt helyezett ide igazgatónak. Aki aztán itt viszonylag jól érezte magát. Nagy előnye volt, hogy mindenfajta beruházást, épület-beruházást, eszköz-beruházást támogatott, sőt szorgalmazta ezeket. Hozzánk a Szolnok megyei igazgatóságtól jött, ott jól ismerték, így több pénzhez tudott jutni, mintha nem ismerték volna.

Rövid idő alatt felépült a kákai központ. Istállók épültek, műhelyek, egészségügyi részleg, férfi-női betegszoba. Rendelkezésünkre állt egy egészségügyi asszisztens. Orvosként pedig Dr. Bíró Gábor járt ki, mint patronáló egészségügyi dolgozó. Hetente egyszer látogatott ki hozzánk, és nagy meglepődöttséggel tapasztalta az ottani munkát. Nekünk is érdekünk volt, hogy rend legyen az egészségügy területén is. Nagyon jó partner volt, sőt olyan ember, hogy amikor nem megfelelő egészségügyi ellátásról nyilatkozott a szakszervezet, megkértem, hogy ezt utasítsa vissza. Ezt ő meg is tette. Az egészségügyi szolgálatot ellátó személy ellen volt kifogása a szakszervezetnek, aki injekciózott, gyógyszereket adott. Ha nem lett volna szakképzett, abból baj is származhatott volna, de az volt. Ezt Dr. Bíró Gábor igazolta. Nagyon rendes ember volt. Üzemi orvosként minden héten kijött, télen 8–10 fokban hidegben, hóesésben. Saját kis motorkerékpárján jött Kákára. Felajánlottam neki, hogy elküldöm érte az akkor már volt szolgálati kocsi, de nem fogadta el. Pedig 60 évesnél idősebb volt már ekkor. Mindig azt mondta, hogy arra a kis motorozásra szüksége van. Nagyon korrekt orvos volt.

Egyébként abban az időben látogatott meg minket a rádióból és az új-

ságokból jól ismert Buga dr¹⁷. Nagy meglepéssel szól az egészségügyi vonalon látottakról, a konyha állapotáról, a tisztaságról, ami ott volt. Ez még ráadásul csak egy ideiglenes konyha volt, de sokan étkeztek az ebédlőben. Nagyon jól főztek a szakácsnők.

1956-ról

1956-ról tudjuk, hogy ez egy rázós, nehéz időszak volt. Az igazgatónk, aki 1953-tól volt itt, munkástanács-tagnak lett megválasztva a gazdaság részéről a munkástanács vezető mellé. Bennünket, mint akkor szolgáló vezetőket, szintén munkástanácsagnak választottak. Hát az ember ennek tulajdonképpen örült, mert másutt zavartak el vezetőket, szakembereket, pártembereket. Nálunk senkit sem, mert mind be lettünk választva a létrejövő munkástanácsba. November 4. előtt összehívott bennünket az igazgató, egy nagyobb helyiségbe, műhelybe, hogy készüljünk, mert fogunk harcolni. Hát egyik kolléga, idősebb korú, egy szatyor gyógyszerrel a kezében, megkérdezte, hogy ki ellen. Az igazgató rávágta, hogy az oroszok ellen. Mi nem mondtunk semmit, se azt, hogy igen, se azt, hogy nem. Tudtuk, hogy ő se fog harcolni, mi se fogunk harcolni. De ez a kollégám annyira megjárd, hogy mondta: máris megyek, beteg vagyok, alkalmatlan vagyok. Fogta magát és elment. Aztán el is tűnt a gazdaságból.

November 4. után, amikor leverték a forradalmat, a mi igazgatónk összehívott egy gyűlést odakint Kákán. Ezen a gyűlésen a munkástanács elnöke azt javasolta, hogy zavarjuk el a párttitkárt, a szakszervezeti titkárt, meg az igazgatót. Ez november 4. után volt. Én ekkor nem voltam ott, a brigádvezetők sem, akikkel egy kisebb irodában tartózkodtunk. Ránéztem az órára, s mondtam, hogy gyerünk mert elkésünk. Mondtam nekik, hogy nem kell izgulniuk, mivel mind párttagok voltak. Ne szóljanak egy szót se, ha kell majd én beszélek. Csak akkor szóljanak, ha rájuk kerül a sor. Amikor odaértünk az elküldendő névsorát kezdték olvasni. Elsőként Kozsuch János főagronómus neve hangzott el. Ő volt a legkedveltebb főnököm. Felálltam és nagyon erős hangon megszólaltam: „Mit képzelnek maguk, menjen mindenki azonnal a munkájára!” Az ott lévők közül senki sem mondta, hogy nem megyünk. Végül is az igazgató lett elbocsátva a munkástanács által. Másnap jelentkezett Békéscsabán, a munkásőrség parancsnokának a helyettese lett. Ekkor már kezdték begyűjteni az embereket a mun-

¹⁷ Buga László dr, Bukovszky (Bp., 1906. febr. 7. – Bp., 1988. jan. 9.): orvos, egészségügyi szakíró. Néptanító fia. Az orvosi egy.-et Bp.-en végezte. 1938 és 1951 között vidéken volt orvos, körorvos, tiszti orvos. 1951-57-ben az Egészségügyi Min.-ban főelőadó, utána körzeti orvos 1959-ig, majd nyugdíjba vonulásáig, 1969-ig higiénikus főorvos. Forrás: Magyar Életrajzi Lexikon 1000-1990.

kásőrök. Nálunk különösebb dolog nem történt. A munkástanács elnökünket úgy két hét múlva elvitték, de másnap az igazgató, – aki innen el lett küldve – visszahozatta. Végül is a gazdaságból senkit sem vittek el.

Annai történt viszont, hogy Kozsuch János, aki sok pártos embernek volt a bögyében, mert semmit sem engedett ellopni, elvinni, mindenről tudott és minden szerzési szándékra nemet mondott, ellenforradalmárrá lett kikiáltva. Elkezdtek keresni. Ő kiment az állomásra, felszállt a vonatra az egyik oldalon és leszállt a másikon. A munkásőrök végigmentek a vonaton, de nem találták. Amikor a vonat indult a munkásőrök leszálltak, ő megfelszállt és elment Pestre. Soha vissza nem jött többé. Itt rásütötték, hogy ellenforradalmár. Ő abban az időben a pártközpontban tisztázta magát. Onnan aztán lejött valaki Szarvasra, megérdeklődni, hogy ki is volt Kozsuch János tulajdonképpen, de senki nem tudott valami érdemlegeset felhozni ellene, csak mellette. Bebizonyosodott, hogy nem „ellenforradalmár”. Így megkapta a jogosítványát. Megkérdezték tőle, hogy vissza akar-e jönni Szarvasra, de ő nemet mondott. Valahol Kiskunhalas környékén¹⁸ helyezkedett el, egy nagyobb sertéstelep vezetője lett. Én később úgy találkoztam vele, hogy itt volt sertést vásárolni. Volt egy tenyész-sertés telepünk és oda jött. Én akkor beszéltem vele először 1956 után.

Az igazgatónkat – ahogy már említettem – elzavarta a nép november elején. Decemberben fegyveres munkásőr kíséreléssel lejött Budapestről a minisztériumból és a pártközpontból két ember, akikhez csatlakozott két hölgy a szarvasi járási pártbizottságtól azzal, hogy vegyék vissza az igazgatót. A munkástanács még létezett, s az elnöke azt mondta, hogy nem az ellenforradalom távolította el az igazgatót, hanem a dolgozók. Ez akkor volt, amikor már létrejött a Kádár-rendszer.

A Pestről jöttek azzal érveltek, hogy minden embert, akit elküldtek, vissza kell állítani a posztjára, erre rendelet van. Kezdett elmérgesedni a helyzet, amikor megszólaltam. Mondom az elnöknek: álljunk meg, törvény van, teljesíteni kell. Egyre hívom fel a figyelmüket, hogy ha az igazgató úgy fog viselkedni, mint a korábbi időszakban – ivott és randalírozott –, akkor egy éven belül távolítsák el. Az igazgatótól meg azt kérem, hogy ne azokat hallgassa meg, akik bemennek jelentgetni, mert azokból sok van. Azokat kérdezze meg, akik egyszer sem mennek oda, semmilyen panasszal, hogy ők hogyan látják a dolgokat. Azt is kértem, hogy helyezzenek más beosztásba, ha lehet, ha pedig nem, akkor kérem az elbocsátásomat.

¹⁸ Kozsuch János 1957-1958-ban agronómus a Kossuth TSz-ben (Sári községben)

Áthelyezéssel a kertészetbe

Így kerültem a kertészetbe 1957. februárjában vagy márciusában. Az ottani emberekkel beszéltem. Volt, aki jól ismert, volt, aki sohase látott. Tudtam, hogy ha biztosítani tudom a munkát számukra, s megkapják a pénzt ami jár nekik, akkor itt baj nem lesz.

Az első hónap után, amikor elvégezték a munkát, amit én megszerveztem nekik, ők megcsinálták, teljesítményben dolgoztak, kétszer annyit ke-restek, mint bármikor korábban. Ekkor azt mondja nekik a legidősebb, leg-értelmesebb: na látjátok marhák!, tiltakoztatok a Komár ellen, az volt a jó, aki udvarolt nektek, de nem fizetett, vagy az a jó, aki nem udvarol, de fizet.

Mindenkinek a pénz kellett. Ezután már jól megvoltunk. Szép kony-hakertet csináltunk, ahol gyönyörű árúkat állítottunk elő. Zöldséget, szőlőt, mindent. Elláttuk a konyhát. Mindenkinek jó volt. Ott ettek a dolgozók és a vezetők is. A szakácsnők, akik megfőzték nagyon dicsérték, hogy ilyen szép árut még nem kaptak. Ez volt a lényeg.

Vissza a korábbi beosztásba

Augusztusban, amikor közeledett a rizsarátás, visszahívtak a régi szakmámba. A rizsarátást már nekem kellett vezetni. Önkéntes száműzetésem ekkor ért véget.

EMAG kombájnbba hordással könnyebbé tettük a rizs cséplést

Az 1956-ban leváltott igazgató visszakerült a helyére, 1958-ban szűnt meg a munkaviszonya a gazdaságban. Ekkor el is költözött Szarvasról. Tőlem azt kérte, hogy a költözéshez adjak neki járművet. Mondtam neki, hogy én azt nem tudok adni, de megyek az új igazgatóhoz és megbeszélem vele. Az új igazgató azt mondta, hogy adjon neki, amit kér. Gyorsan adtam a régi igazgatónak két pótkocsis teherautót, amikkel elköltözött. Azóta se láttam, soha nem jött Szarvasra.

Egyszer a televízióban láttam. Losonczi Pál, az Elnöki Tanács elnöke Kenyába látogatott, s ott találkozott ezzel a mi volt igazgatónkkal. A Fésüs-fonó megbízásából valami gyárat létesített Kenyában. Azóta sem találkozom vele.

Teltek csendben az idők, dolgoztunk szorgalmasan. Szerencsére az új igazgatónk – nagy pártember volt, Kádár bizalmasai közé tartozott – minden embert a munkája szerint ítélt meg. Mielőtt ide helyezték, a Gödöllői Egyetem párttitkára volt. Nyitott volt minden problémára. Ebből következően mi egyre bátrabbak lettünk, amit ő elfogadott és igényelt is.

A munkásörökből csak egy maradt nálunk, mert a többi nem szeretett dolgozni. A környéken voltak munkásörök, akik korábban nem a mi vállalatunknál dolgoztak. Hozzánk helyezték őket, mivel pártemberek voltak. Ezeknek én feltétlenül útban voltam, mert mindenről mindent tudtam. Nem lehetett olyat csinálni, amire én fel ne figyeltem volna. Na ezért feljelentettek, és az 1950-es évek végén perbe fogtak, mint ellenforradalmárt.

Olyan vádakot kreáltak ellenem, amikről én nem tudtam. A nyomozó minden délután 4 órakor kijött értem Kákára és mennem kellett vele a rendőrségre kihallgatásra. Ez két héten keresztül folyt. A nyomozó, azon túl, amit neki adtak adatokat, nem tett semmit hozzá, de el sem vett. Ő kihallgatott. Nehezen jutottunk dülőre, mert nem tudtam, hogy mi van a füzetébe beírva. Csak azt mondták, hogy ellenforradalmár voltam és súlyos vádak vannak ellenem. Sikerült kilesnem a nyomozó füzetéből a vádakot. Az ötödik, vagy a hatodik kihallgatásra már minden vádat kilestem. Volt vagy 10 pont ellenem. Ezután elmentem az ügyvédhez, hogy most már valamit csináljon. A fiai velem jártak iskolába, gimnáziumba. Ő azt mondta, hogy olyan súlyos ellenem a vád, hogy kettőtől nyolc évig terjedő börtönbüntetéssel „jutalmazható”. Ő ilyen súlyos váddal nem védhet, csak a kijelölt ügyvédek lehetnek védők. Én kijelölt ügyvédhez nem akartam menni. Erre ő megígérte, hogy elmegy Gyulára, s megkérdezi az ügyészségen, hogy vállalhatja-e a védelmemet. Boldogan jött haza, mert engedélyezték, hogy vállalhatja. Én is nagyon örültem, mert őbenne bízam. Idősebb, vallásos ember volt.

A tárgyalást kitűzték 1958. december 31. napjára, szilveszterre. Két hamis tanút béreltek fel a jóakaróim, mert ők maguk nem mertek kiállni szemtől szembe. A két hamis tanú képviselte ellenem a vádat. Az volt a baj, hogy ezek nagyon elesett emberek voltak. Én nem haragudtam rájuk akkor sem, amikor perbe fogtak, akkor sem, amikor a dolgok kialakultak. Csak azt nem tudtam, hogy a bíró hogyan fogja kideríteni az igazat. Nem volt egyszerű dolog, mert ha a hamis tanúk egységesen állítanak valamit, akkor annak súlya van. Én a dolgozókból 18 embert vittem be a tárgyalásra. Nem voltam kétségbeesve, mert nem követtem el semmi olyat, amiért éreztem

volna, hogy bűnös vagyok. Azt fogták rám, hogy én szerveztem az ellenforradalmat a gazdaságban, mindent én szerveztem – ezt tartalmazta a vádirat is. Emellett még az is benne volt, hogy szidtam a kommunistákat. Ez sem volt igaz. Baráti körben előfordult, hogy esetleg rosszat mondtam rájuk, de közöttük voltak párttagok is. Nyilvánosan soha nem szidtam őket. A lényeg az volt, hogy minél súlyosabb vádakkal álljanak elő.

A szarvasi bíróság – a vád súlyossága miatt – nem tárgyalhatta az ügyet. Ezért lejött Szarvasra a bíró, az ügyész és a megyei ülnökök népes csapata. Számomra kedvező volt, hogy a szarvasiak ki voltak kapcsolva, mert valószínűleg nem úgy ítélték volna, mint a megyeiek. A megyétől érkezett bíró hasonló korú volt mint én. Jól ismertem, csak azt nem tudtam, hogy bíró lett. Korábban szabósegéd volt. Jött egy fiatal ügyész, akit nem ismertem. Az ülnököket sem ismertem, csabaiak vagy gyulaiak voltak. A tárgyaláson nem ismertem el a hamis vádaktól semmit, mert semmi sem volt igaz belőlük. Egy dolgot ismertem el, a szabálytalan motorozást, de ez nem volt bűncselekmény. A bíró szenzációs volt. A két hamis tanút úgy összezavarta, hogy a végén már azt se tudták, hogy hol hallották, meg mit hallottak. Megkérdezte az egyiket: – hol állt maga akkor? – hát a kövesútnál – mondta a tanú. Az jó 50 méterre volt attól a helytől, ahol én állítólag mondtam valamit. – Ott nem hallhatott semmit – mondta a bíró. Rövid idő alatt összecsuklottak. Na tűnjenek el! – mert perbe fogom magukat hamis tanúsásért, maguk hazudtak! – zárta le kihallgatásukat a bíró. Soha nem láttam többet őket. Illetve az egyiket igen, mert ott dolgozott a gazdaságban. Nem foglalkoztam vele. Az én tanúimat mind kihallgatták. Mind a 18-an tagadták az ellenem felhozott vádakat, engem igazoltak. Az ügyész – vádbeszéd helyett – szabályszerű védőbeszédet mondott. Még ekkor sem gondoltam, hogy a bíró teljesen fel mer menteni, de tévedtem. Minden vád alól felmentettek. A felmentő ítélet kihirdetése után boldog új évet kívántam a bíróságnak, hiszen szilveszter napja volt. Jót nevettek. Az enyém biztosan boldog lesz – gondolhatták.

A rizs ágazat felfutása

Ezután kezdődtek már a hatvanas évek. Konszolidált időszak következett a gazdaság életében, meg az enyémben is. 1968. telén kiküldtek rizshántolót vásárolni Lipcsébe. Olyan rossz időt fogtunk ki, hogy azt hittük sohase jövünk haza. Olyan hófúvások voltak, hogy a vonat sem tudott menni. Ahogy jöttünk visszafelé, a katonák lapátolták el a havat a vonat előtt. De aztán csak haza segített a Jóisten bennünket. Csehszlovákián keresztül jöttünk. Szerencsére jól tudtam szlovákul, s amikor az egyik vasutas elkezdett köztöködni velünk, hogy mi leigáztuk őket augusztusban, amikor a Varsói Szerződés csapatai – a magyarok is – bevonultak Csehszlovákiába.

Mondtam neki szlovákul – amin meglepődött – hogy mi csak visszaadtuk a kölcsönt, amit ti 1956-ban adtatok nekünk. Nem is gondolta, hogy közülünk valaki beszél szlovákul. Ezután nem volt egy szava se. Az ilyen utazásnál jó az, ha az ember beszél az idegen ország nyelvét.

Amerikába is eljutottam. Ez azután történt, amikor már üzembe helyeztük a rizshántolót. Olyan időszak következett, amikor a rizstelepi fejlesztéseket kellett színvonalasan csinálni. Előbb szovjet traktorokkal dolgoztunk, meg ilyen földgyalukkal. Ezek azonban nem voltak képesek arra a finom munkára, ami a rizs igénye. A ± 3 centimétert meg nem haladó felszíni szintkülönbség a legjobb a rizstáblákon. Ekkor fejlődik a rizs a leg-egyenletesebben, hozzá a legjobb termést.

Gépiállításon szemléljük a rotációs ároknyitót

Filmen láttunk amerikai földmunkagépeket, amelyek nagyon megtetszettek. Majd a mezőgazdasági kiállításon közelről is találkoztunk velük. Ezek a Caterpillar traktorok voltak.

Szerencsére a Caterpillar-nak volt egy lerakata Budapesten. Sikerült elérnünk azt, hogy a cég – bemutatás céljából – leküldjön hozzánk két Caterpillar traktort művelési eszközeikkel együtt. Itt bemutatták a telepépítést, valamint a kiállításhoz kapcsolódó szakmai értekezletet tartottak. A Caterpillarokkal Rózsáson bemutató-rizstelep építést csináltunk. Ezt a munkát ingyen végezték, olyan 3–4 hektáros tábla műszaki kialakítását végezték el. Ez akkor nem kevés pénzbe került, de a reklám megérte nekik itt Szarvason.

Ennek a szarvasi bemutatonak a folyamányaként meghívtak bennün-

ket Amerikába, az ottani gyárak és felszerelések bemutatására. Ott ismerkedtünk meg a lézeres technológiával, amit később mi is rendszeresítettünk.

Az Amerikában tett látogatás után sikerült két Caterpillart szereznünk. Ezt Szabó Istvánnak, a nádudvari Vörös Csillag TSz elnökének is köszönhattük, aki az MSZMP¹⁹ Központi Bizottságának tagja volt, s egyben a KITE²⁰ mezőgazdasági integráló szervezet vezetője.

A rizstelep építés a KITE keretei között zajlott. Szabó István segítségével sikerült minisztériumi pénzhez hozzájutni, amiből meg tudtuk venni a két Caterpillart, a hozzájuk tartozó munkagépekkel, berendezésekkel együtt. Nádudvar négyet vett, nekik jóval nagyobb volt a területük. Ezeket a gépeket állítottuk be aztán a rizstelepek építésére. Velük még bérmunkát is vállaltunk termelőszövetkezeteknek, más gazdaságoknak, ahol igény volt rá, ahol rizstelepet akartak létesíteni. Ekkor már kiváló mérnökeink, építőink, szakembereink voltak, és megfelelő kapacitásunk is. Tervezőirodánk pedig vetekedett megyei nagyságú tervezőirodákkal.

TÁRSADALMI MEGBÍZATÁSAIM

A hatvanas években két cikluson át voltam a kákai lakótelep és a III. külkerület megválasztott tanácstagja. Ezalatt az idő alatt láttuk el Furugy települést vezetékes ivóvízzel, és nyerte vissza Szarvas a városi rangot.

Az egyik tanácsülésen felszólalásomban javasoltam, hogy a város a lebontott Nyári-Színkör helyét őrizzze meg a fürdő jövőbeli bővíthetősége érdekében.

1968-ban ünnepi tanácsülésen a szarvasi árvízvédelmi rendszer kiépítésének századik évfordulóján a nagy tudású Betovics András, az akkori szakaszmérnök a szakaszmérnökség munkájáról, szervezeti kiépítettségéről, az árvízvédelmi feladatokról szólt. A beszámoló után felszólalásomban jeleztem, hogy jelenleg már Szarvas túlterjeszkedett a beépített rendszeren, egyébként is a régi rendszer sok helyen megbontásra került. Éppen ezért javasoltam, hogy a Pártbizottság – mint a legfőbb hatalmi szerv – kezdeményezze késő őszi és téli időszakban a helyi nagyüzemek (állami gazdaság, talajjavító vállalat, termelőszövetkezetek) hatalmas gépi kapacitásának igénybevételét az árvízvédelmi rendszer kiépítésére. A javaslatot jegyzőkönyvezték ugyan, de elaltatták.

1970-ben a javasolt kapacitások igénybevételével, rohammunkával

¹⁹ A Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) egy kommunista politikai párt volt Magyarországon, amely szovjet támogatással és felügyelettel kizárólagosan gyakorolta a hatalmat (állampárt) 1956 novembere és 1989 októbere között.

²⁰ A Nádudvari Vörös Csillag MgTsz-ből kiválva 1990. január 1-től, Kukorica és Ipar-növény Termelési Egyesülés-ként működik tovább.

készült az árvízvédelmi rendszer kiépítése a veszedelmes árvízi fenyegetettség határára. Az Állami Gazdaság igazgatójától én kaptam a megbízást a védekezéshez szükséges emberi és tárgyi eszközök biztosítására. A város védekezését Jansik Tamás akkori tanácselnök szervezte, sikeresen. Az ottani munkámért Árvízvédelemért érmet kaptam.

SZERETTEM SPORTOLNI

1942-ben 16 évesen leigazolt Szarvas akkori legerősebb csapata a Turul SE. Akkoriban még úgy léptünk pályára, hogy helyálljunk Szarvasért, az Egyesületért, a Csapatért és önmagunkért.

Hazai környezetben a hazai drukkerok biztatása közepette szinte verhetetlenek voltunk. Akkor még nem volt ritka az 1500-3000 néző egy-egy meccsen. Ott volt minden rendű és rangú polgár a mérkőzésen. 1943-ban bajnokságot nyerve bejutottunk az NB II.-be.

Munkahelyemen első dolgom az volt, hogy a fiatalokkal megkedveltessem a focit. Amint adódott egy kis szabadidő, de ebédidőben is – már pattogott a labda. Voltak ott 10-12 éves rizsgyomláló gyerekek, iparitanulók, fogathajtó kocsisok – mindenki focizott, vagy röplabdázott.

A sport nem csak testnevelést jelentett, hanem erősítette a szellemi összetartást is.

2005-ben a szarvasi labdarúgó egyesület megalakulásának 100. éves emlékére a Polgármester és hivatala által rendezett emlékünnepségen jubileumi bronz plakettet kaptam. Nagy örömmre szolgált, hogy a kitüntető plakettet Várhidi Pál kortárs futballistától vehettem át, aki hajdan az Újpest csapatával – közöttük Zsengellér, Szusza, Bíró válogatottakkal – barátságos mérkőzésre látogatott Szarvasra, és a találkozó 2:2 eredménnyel ért véget.

Szép volt!

Száz éves a szarvasi futball²¹ emlékérem átvétele 2005-ben

Szarvas város labdarúgásáért emlékérem

²¹ Szarvas és Vidéke. 2005. szeptember 15.

ÖRÖM ÉS ÜRÖM

Elégedettséggel tölt el, hogy részt vehettem a térség (Káka, Sárgahegyes, Pankotai gazdaságok, Cserebökény) öntöző és vízelvezető rendszerének kiépítésében. A rendszer nem csak a rizs, hanem egyéb szántóföldi kultúrák öntözővíz igényét is kielégítette.

Tudtommal a legutóbbi politikai és gazdálkodási rendszerváltás és a tulajdonviszonyok átrendeződése nem okozott helyrehozhatatlan károkat a mérnöki létesítményekben. Így ha a klimatikus tényezők, a társadalmi igények, a termelés biztonsága, a bőségesebb ellátás igénye kikényszeríti a termelés bővítését, akkor az öntözés ismét gazdaságot növelő eszköz lehet.

Szégyen, hogy ma sokan papolnak vízkészleteink gazdagságáról, de ezzel fáradozásuk ki is merül, a vizeink meg folynak tovább.

Itthon a vízhasználat pénzbe kerül. Ami az országhatáron túlra folyik – azért ki fizet? Én jutalmaznám azt, aki öntöz!

Az öntözőrendszer kiépülésével nagy gondot fordítottunk a csatornák és utak mentének fásítására. Sajnos napjainkban csak a nyomai vannak.

Az átlag alatti minőségű – nagyrészt szikes – talajainkon átlag feletti termelést tudtunk folytatni minden ágazatban. Természetesen ebben segített bennünket a szarvasi Öntözési Kutató Intézet és annak jogelődjei közelsége, és lelkes kutatógárdája. Ugyancsak számíthattunk a felsőfokú technikum, a főiskolai kar és a Halászati Kutató Intézet támogatására.

A Rizstermelő Állami Gazdaságok Szolnok Megyei Igazgatósága több termelési bemutatót tartott gazdaságunkban – mindig nagy elismeréssel.

A halastavakban tonnaszám neveltük a hazai fogyasztásban legszívesebben látott pontyokat.

Látogatóként megfordult nálunk a Krasznodári Rizskutató Intézet vezetője Kiricsenko professzor, az akkori szovjet rizstermelés megteremtője, több koreai, kínai, vietnami kutató. A politikai személyek közül vendég volt nálunk Dobi István²² (1898-1968.) – mint a Népköztársaság elnöke, Losonczy Pál (1919-2005.)²³ - mint agrárminiszter, és még sokan mások.

HÁLA ÉS KÖSZÖNET

Hálával tartozom a nagyszülőknek és a szülőknek, akik óriási áldozatot hoztak azzal, hogy felneveltek, iskoláztattak. Taníttatásomért külön hálával tartozom nevelőanyámnak, valamint testvéreimnek, akik önfeláldozóan segítettek mindenkor.

²² 1952. aug. 14-től 1967. ápr. 14-ig, nyugdíjba vonulásáig a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának elnöke.

²³ 1960 és 1967 között földművelésügyi miniszter

A köszönet elsősorban a feleségemé, aki amellet, hogy munkát vállalt, a gyermeknevelést is példásan ellátta, és engem is mindenben segített. A családi háttér stabilitását Ő biztosította. 1966-ban levelező úton agrár-mérnöki diplomát szereztem Debrecenben. A hosszú tanulási idő alatt, a gyakori távollétem ideje alatt feleségem állt helyt a családomban.

1985-ben mentem nyugdíjba.

Pályám legnehezebb időszakait is szerencsésen átvészelttem. A legnehezebb időszakban mindig az segített, hogy fizikailag és szellemileg épen voltam. A napi két műszak ledolgozásához fizikai erőre, a gazdasági, társadalmi, politikai hatások irányának meghatározásához szellemi frissességre volt szükség.

Jól esett, hogy szakmai és társadalmi munkámat időnként nyilvánosan is elismerték.

Ennek bizonyítéka a többször is megkapott vállalati Kiváló Dolgozó kitüntetés (1959, 1962, 1968), és a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium által adományozott Mezőgazdaság Kiváló Dolgozója kitüntetés (1969).

A rizs ágazatban kifejtett munkámat a magyar rizstermesztés 50 éves jubileuma alkalmából rendezett emlékülésen emlék plakett átadásával is elismerték 1984-ben.

50 éves a magyar rizstermesztés (1934-1984) emlék plakett két oldala
(Bal oldalon félig nyitott bal tenyérben fekvő rizsbuga domborított.)

Mindig az vezérelt, hogy mindenkinek a lehető legjobb tanácsot, a lehető legjobb lehetőséget biztosítsam a munkában és a magánéletben. Ez a magatartás a nyugdíjas éveimben kamatozik az egykori munkatársakkal való találkozás kölcsönös örömeiben. Sajnos, már sokan eltávoztak közülük.

Feltétlen hála és köszönet illeti minden tanítómat és tanáromat, akik a

betűvetéstől kezdve a diplomám megszerzéséig velem is fáradoztak. Mindezt tették magasztos pedagógiai tudással, emberszeretettel, melynek eredményeként a felnevelt nemzedék becsületes, emberszerető, a cinizmust és gyűlöletet tagadó, egyenes jellemű, szorgalmas emberekké formálódott.

Mindezek után a mai nyugdíjasnak, aki felett már eljárt az idő, és munkaképessége elenyészett, de szellemileg még ép, az a dolga, hogy családját segítse, ahol csak tudja tehermentesítse.

Ne építsen magának végső nyughelyet, amelyet majd gyermekei és unokái kötelesek látogatni még akkor is, ha több száz kilométerre laknak és dolgoznak. Amit a mai – szinte kivétel nélkül – beton nyughelyek rejtnek, az csak az ember porladó teste, amely csak anyag, és hosszú ideig tartó helyfoglalást nem érdemel. Az emberben a felszabadult szellem az érték, amely szabadon száll a világban, és mindenütt ott tud lenni, ahol akar. Ha valaki otthon, saját szobájában meggyújt egy kegyeleti gyertyát, s szeretettel gondol hozzátartozójára, annak szelleme ezt hálásan érzékeli.

EGY KIS TÖRTÉNELEM ²⁴

Szarvasi Állami Gazdaság – Káka: 1949-től 1961-ig működött ezen a néven. Első igazgatója: Farkas András volt (1949–1953). Helyettese: Kozsuch János. A második igazgató: Schmidt Mihály (1953–1958) Ő volt az „építő igazgató” Főagronómus: Komár János. A harmadik igazgató: Czinege Gábor (1958–1962). Főagronómus: Szűcs Mihály, helyettese: Komár János.

A Kákai Gazdaság 1962. január 1-től megszűnt önálló lenni, az Öntözési és Rizstermesztő Kutató Intézet Gazdasága lett. Az összes többi – korábban önálló – gazdaság is beolvadt az új vállalatba, s ezáltal 1962. jan. 1-el létrejött az Öntözési és Rizstermesztési Kutató Intézet Mezőgazdasági Üzemei. Igazgató: Dr. Kovács Gábor, gazdasági igazgató helyettes: Szabó János. Ennek utolsó gazdasági éve 1965 volt. Ebben az időben Komár János a kákai kerület vezetője. A termelő gazdasági egységeket 1966. január 1-jével leválasztották a kutató intézettől, létrehozva a Szarvasi Kísérleti Állami Gazdaságot. Az önállóvá vált gazdaság igazgatója: Nagy József lett (1966–1980). A Termelési Osztály vezetője: Komár János. Hamarosan újra a kákai kerület vezetője lesz.

1975. január 1-től a gazdaság elnevezése ismét változik, az új név: Szarvasi Állami Tangazdaság. Ezzel a Debreceni Agrártudományi Egyetem Öntözéses-Meliorációs Karának tangazdasága lesz.

Már korábban létrehozták a Szarvasi Rizstermelési Rendszert, Komár

²⁴ Forrás: Dr.Tóth Lajos: A Szarvasi Állami Tangazdaság Története 1948-1987, Szarvas, 1988.

János ennek lett a vezetője. A rizstermelés azonban folyamatosan veszteséges, s 1979-ben megszüntetik.

„Az elöregedett, rizstermesztésre alkalmatlan 1258 hektáros rizstermelésre berendezett területből 1005 hektárt szántóművelési ágban kell megtartani, 243 hektárt pedig rét-legelő művelési ágba kell átvezetni.”

Ez nem jelenti ugyan a rizstermesztés teljes befejezését, de területe a korábbihoz képest majdnem a felére csökken.

A Szarvasi Rizstermelési Rendszer is megszűnik 1980. december 31. napjával. Komár János rendszerveető a Növénytermesztési Osztályra került.

A Tangazdaság 1980-ban egyesült a Tiszántúli Talajjavító Vállalattal, amelynek igazgatója, Mészáros István lesz. Az átalakult nagyvállalat korábbi vezetője Nagy József, nyugállományba vonult.

A SOROZAT EDDIG MEGJELENT KÖTETEI

1. Cselőtei László: Zöldségtermesztés Rákospalotán az 1930-as években 1999
2. Mócsényi Mihály: Fordítások, ferdítések 1999
3. Mócsényi Mihály: Ember és táj 1999
4. Kralovánszky U. Pál: Esettanulmány a hazai fehérje-program előkészítéséről (Amíg egy országos K+F program elindulhatott) (1962-1970) 2000
5. Cselőtei László: A paradicsomtermelés fejlesztése és fejlődése (1948-1990) 2000
6. Gyórfy Sándor: Szövetkezeti állam 2000
7. Kralovánszky U. Pál – Ligetvári Ferenc: Vízgazdálkodás és mezőgazdaság (a 150 éve született Kvassay Jenő írásai alapján) 2000
8. Köhler Mihály – Molnár Imre: A szarvasi gazdaszélet hagyományai (1927–1949) 2001
9. Vinczeffly Imre: Pásztoroktól tanultam 2001
10. Szabó János: Találkozás önmagammal 2005/2008
11. Molitorisz Pál: A szarvasi középfokú gazdasági tanintézet létesítésének története 2005
12. Molitorisz Pál: A szörhalmi legeltetési társulat története 2006
13. Reszkető Péter: Főiskola Szarvason (1970–2005)
35 éves a főiskolai szintű agrár-szakképzés Szarvason 2006
14. Molitorisz Pál: Képviselő-portré a szarvasi választókerületből (Borgulya Pál 1872–1960) 2007
15. Molitorisz Pál: Emlékezés Lászlóffy Istvánra (1910–1968) 2008
16. Molnár Imre: Szarvasi gazdaszként indultam. Életút. 2008
17. Ornyik Sándor: Aratás nyáron és télen. Az ember és a ló. 2008
18. Molitorisz Pál: Történelmi séta a szarvasi kertekben 2009

A sorozat korábbi szerkesztői:

Dr. Ligetvári Ferenc, egyetemi tanár, az MTA doktora (1998–2002)

Dr. Bukovinszky László, főiskolai tanár, CSc (2003–2007)

A SZERKESZTŐ GONDOLATAI

Komár János szarvasi gazdász nem a szavak embere, hanem a tetteké. Mindig is az volt. Lassan a 85. évébe lép, de huncutkás szemében még ott csillog az energia. Keze az írásra már nehezen hajlik, de szellemileg friss, így életútját az egyik helyi stúdióban mikrofonba mondta 2008-ban. Ez a felvétel képezte alapját a kötetnek, amit dr. Pilishegyi József jegyzett le.

A paraszti józan gondolkodás, a természeti környezet iránti alázatos tisztelet a vérében van. Ezért is érhetett el elismerésre méltó sikereket a Szarvas környéki – meglehetősen mostoha természeti adottságú – földeken. Bizonyította, hogy a szarvas környéki sziken gazdálkodni nehéz ugyan, de lehet. Erről ő így beszél: *Az átlag alatti minőségű – nagyrészt szikes – talajainkon átlag feletti termelést tudunk folytatni minden ágazatban.*

A kemény szakmai munka mellett jutott ideje az emberekre, a közösségre, valamint nagy szerelmére a focira is. *A foci hozott Szarvasra* – emlékezik szakmai munkájának kezdő éveire. Ebben is szép sikereket ért el akkori csapatával együtt.

Hálával és tisztelettel emlékezik alma máterére, a M. kir. Tessedik Sámuel Középfokú Gazdasági Tanintézetre és a bikazuji Tangazdaságban töltött időkre.

Sz J.

